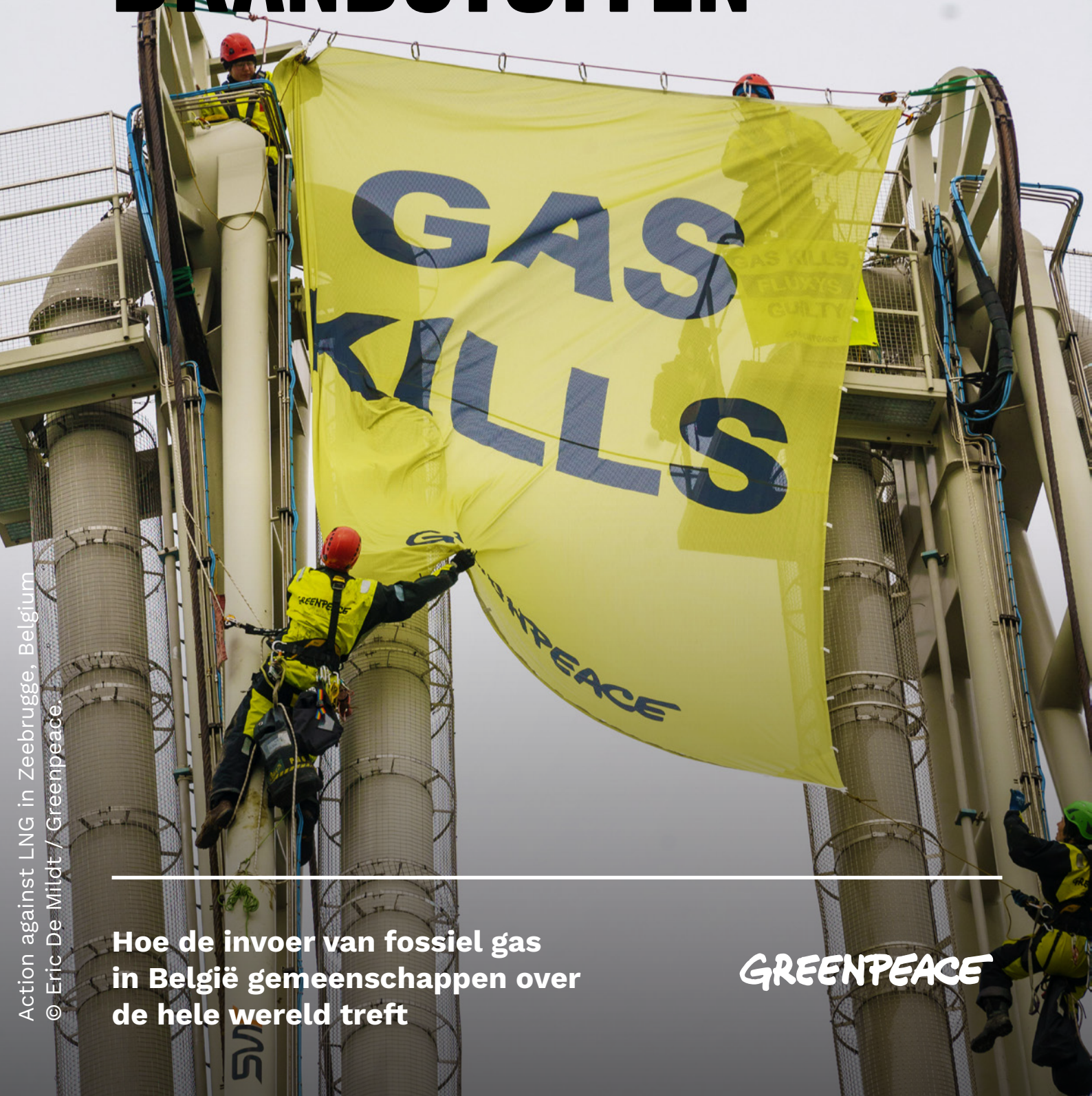

MENSENRECHTEN- SCHENDINGEN DOOR FOSSIELE BRANDSTOFFEN

Action against LNG in Zeebrugge, Belgium
© Eric De Mildt / Greenpeace.

Hoe de invoer van fossiel gas
in België gemeenschappen over
de hele wereld treft

GREENPEACE

INHOUDSTAFEL

De Belgische gasimport, en mensenrechtenschendingen	3
We zien het niet, we voelen het niet, maar de impact is wel degelijk reëel	4
Onze benadering van de oorsprong van de Belgische gasinvoer	5
Gas en mensenrechten	6
Wat is human rights due diligence?	8
Due diligence als gedragsnorm voor het respecteren van mensenrechten	8
Welke negatieve effecten moeten bedrijven in aanmerking nemen?	9
Stakeholders krijgen recht op informatie en een stem in het due diligence-proces	10
Due diligence, transparantie, en de gasindustrie	10
Case Studies: mensenrechtenschendingen gelinkt aan de Belgische gasimport	12
De Verenigde Staten: gefracked gas uit de VS breekt de bodem, de lucht en de gezondheid van burgers af	13
Schendingen op het recht op leven en gezondheid	14
De Verenigde Staten: van de fracked gasvelden tot de giftige Golfkust	19
Qatar: de schaduwzijde van Qatarees LNG	24
Noorwegen: inheemse Sami bedreigd door gasexpansie	31
Rusland: Russisch gas financiert de oorlog tegen Oekraïne	37
Rusland: inheemse Nenets volken bedreigd door de gasindustrie	42
Het Verenigd Koninkrijk: export van Amerikaans en Qatarees LNG onder Britse vlag, en de uitbreiding van Noordzeegas	47
Nederland: aardbevingen in Groningen	51
Conclusie	56

DE BELGISCHE GASIMPORT, EN MENSENRECHTEN- SCHENDINGEN

“De gasindustrie heeft de verantwoordelijkheid om de vele mensenrechten te respecteren die betrokken zijn bij hun activiteiten en zakelijke relaties, inclusief downstreamproducten en investeringen. De toxische voetafdruk van bedrijven individueel en collectief langs de waardeketen van aardgas heeft en blijft resulteren in mensenrechtenschendingen, vooral bij inheemse volkeren.”

- Baskut Tuncak, voormalig speciaal VN-rapporteur voor mensenrechten en giftige stoffen

Tot het einde van de jaren '60 was België, dankzij haar steenkoolvoorraden in het Waalse en Limburgse steenkoolbekken, een Europese energiegrootmacht. Steenkool maakte van het 'kleine' België op het einde van de 19de eeuw een grote economische macht in Europa.¹ Wat voor de mijnbouwbedrijven een economisch mirakel was, had echter een onmiskenbare impact op de arbeiders en de gemeenschappen errond. Arbeiders in de krappe en donkere steenkoolmijnen werden op grote schaal uitgebuit en het zware werk had een impact op hun gezondheid.² Doorheen de 20ste eeuw zagen we dan ook mijnstakingen om de rechten van deze arbeiders te verdedigen en te verbeteren.³ Het ging langzaam bergaf met de Belgische steenkoolmijnbouw. In 1992 werd de laatste mijn gesloten.⁴

1 Vlaanderen.be, ENERGIE - Natuur, milieu en klimaat <https://www.milieuinfo.be/dms/d/d/workspace/SpacesStore/ed4bdd69-e4b5-4035-ad12-e00082c9e5b9/hfst6delstoffenvlaanderen.pdf>

2 VRT, Verhalen uit de limburgse steenkoolmijnen (2022) <https://www.vrt.be/nl/over-de-vrt/nieuws/2022/07/12/verhalen-uit-de-limburgse-steenkoolmijnen/>

3 Rik Hemmerijckx, In de geest van Mel 68 Arbeidersprotest en radicaal militantisme in België (2007) https://www.journalbelgianhistory.be/en/system/files/article_pdf/chtp18_007_Hemmerijckx.pdf

4 Greenpeace België, België neemt definitief afscheid van steenkool (2016) <https://www.greenpeace.org/belgium/nl/story/1334/belgie-neemt-definitief-afschied-van-steenkool/>

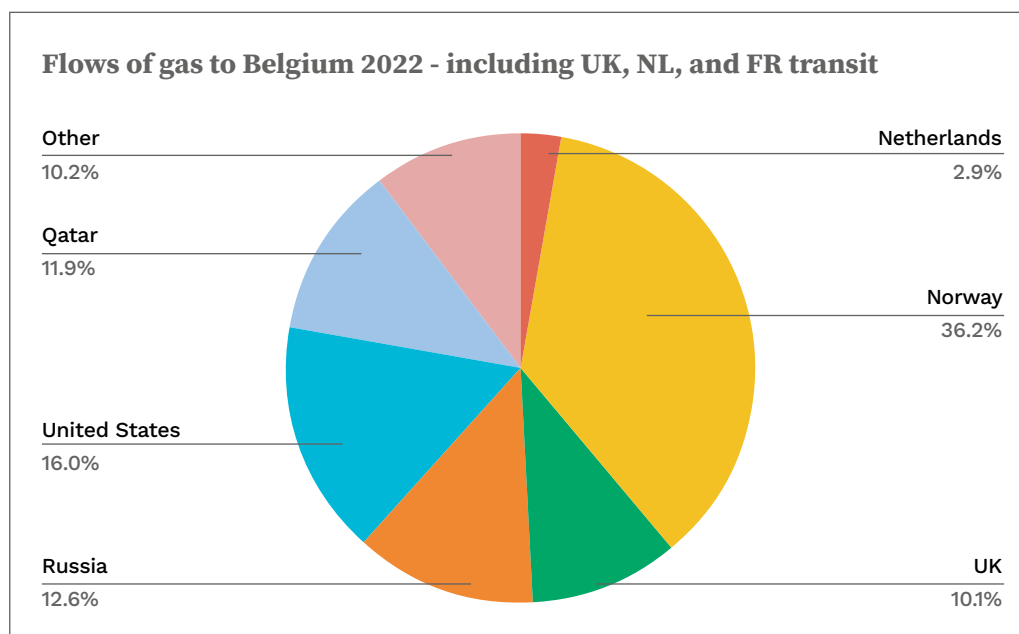
We zien het niet, we voelen het niet, maar de impact is wel degelijk reëel

Intussen werd steenkool vervangen door olie, gas, nucleaire en hernieuwbare energie, en importeert België de meeste van zijn energiebronnen van over de hele wereld. De impact van de ontginning van fossiele brandstoffen is voor de meeste mensen dan ook een ver-van-mijn-bed-show. Er wordt niet meer ontgonnen in onze Limburgse en Henegouwse achtertuinen, maar dat wil niet zeggen dat er geen impact is in de gemeenschappen waar onze fossiele brandstoffen wél worden ontgonnen.

Dit onderzoek toont aan hoe met name de Belgische gasinvoer gelinkt is aan mensenrechtenschendingen over de hele wereld. Het gas dat in België wordt geïmporteerd wordt in verband gebracht met mensenrechtenschendingen, milieuvernietiging en een enorme impact op het klimaat.

Dit gebrek aan verantwoording kan veranderen met de Corporate Sustainability Due Diligence of CSDD-richtlijn. Dit kader zal grote multinationals verantwoordelijk stellen voor mensenrechtenschendingen en milieu-impact in hun toeleveringsketens.

Aan de hand van het CSDD-kader wil Greenpeace België wijzen op de omvang van de menselijke en milieuschade door de Belgische gasinvoer. De ontginning, de productie, het transport en het verbruik van gas eisen slachtoffers in gemeenschappen over de hele wereld, wiens rechten dagelijks worden geschonden door de Europese dorst naar fossiele brandstoffen. Dit rapport wil de verschillende soorten schade die gepaard gaan met de gasmarkt zichtbaar maken, maar ook een gezicht en een stem geven aan de gemeenschappen die lijden onder de gevolgen van de Belgische gasimport.

Bron: Greenpeace België-berekeningen met data van Eurostat en UK Gov.

Onze benadering van de oorsprong van de Belgische gasinvoer

Het Belgische aandeel in de energie-invoer van gas omvat directe en indirecte stromen, wat betekent dat België optreedt als eindverbruiker maar ook als doorvoerland. Onze benadering verschilt van de cijfers van Eurostat⁵, die Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk beschouwt als de belangrijkste bronnen van gasbevoorrading. Op basis van onze methode ontdekten we echter dat dit niet helemaal accuraat is, aangezien Nederland wel een nationale gasproductie heeft, maar dit slechts een klein deel is van de gehele gasmix, wat betekent dat de rest afkomstig is van invoer uit andere landen. Hetzelfde geldt voor het Verenigd Koninkrijk, dat naast zijn beperkte eigen productie veel Amerikaans en Qatarese LNG importeert. Tot slot heeft Frankrijk geen eigen gasvelden, wat betekent dat het ook volledig afhankelijk is van import en dus van andere landen.⁶ Dit uitgebreide overzicht van de echte gasbronnen onthult dat deze landen geïmporteerd gas, onder hun eigen vlag opnieuw exporteren alsof ze de producenten van het gas zijn, zonder de echte herkomst van het gas bekend te maken. De bovenstaande grafiek onthult dus de echte oorsprong van de Belgische gasmarktstroom, waardoor we de mensenrechtenschendingen in de landen van herkomst konden traceren.

⁵ European Commission, Eurostat (2023) <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/03d17fb1-32a7-4459-906a-22cafb90eabd?lang=en>

⁶ European Commission, Eurostat (2023) <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/7196db22-b771-4a25-ba70-e13cc33c1cc9?lang=en>

GAS EN MENSENRECHTEN

Fossiel gas veroorzaakt niet alleen milieuproblemen, maar is ook verbonden aan mensenrechtenschendingen. In dit rapport bekijken we de gasindustrie vanuit een mensenrechtenperspectief. Een belangrijke reden om dit te doen is de op Europees niveau aankomende CSDD-richtlijn⁷, die de zorgplicht voor bedrijven inzake mensenrechten zal verduidelijken, alsook hoe bedrijven ter verantwoording kunnen worden geroepen op Europees niveau. Bedrijven krijgen de wettelijke verplichting om due diligence uit te voeren op het gebied van mensenrechten en milieu, en worden aansprakelijk voor schade als gevolg van een gebrek hieraan.

Mensenrechtenverdragen besteedden traditioneel geen of slechts beperkte aandacht aan het leefmilieu. Vandaag zorgt de groeiende jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voor het recht op leven en privéleven. De recente bekrachtiging door twee prominente VN-organen, de VN-Mensenrechtenraad⁸ en de Algemene Vergadering van de VN⁹, erkent het belang van een schoon, gezond en duurzaam milieu als een mensenrecht op zich dat het genot en de vervulling van andere mensenrechten, die afhankelijk zijn van een dergelijke kwaliteitsomgeving, mogelijk maakt. Zo wordt in nationale klimaat rechtszaken steeds vaker een beroep gedaan op mensenrechtenverplichtingen in een klimaatveranderingscontext, zoals in de prominente Urgenda-zaak in Nederland.¹⁰

Mensenrechtenverdragen richten zich tot staten. Eén van de hieruit voortvloeiende verplichtingen voor staten is om, naast het zelf respecteren van mensenrechten, ook bescherming te bieden tegen schendingen van mensenrechten door derden. Die derden zijn onder meer ondernemingen. Staten moeten dus mensenrechten beschermen door ervoor te zorgen dat de mensenrechten worden gerespecteerd in relaties tussen

7 Europese Commissie, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937, 71 final (2022), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071> - Hierna: voorstel CSDD-richtlijn

8 VN-Mensenrechtenraad, Resolutie 48/13, The human right to a clean, healthy and sustainable environment (2021) <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/289/50/PDF/G2128950.pdf?OpenElement>

9 VN Algemene Vergadering, Resolutie 76/300, The human right to a clean, healthy and sustainable environment (2022) <https://digitallibrary.un.org/record/3983329?ln=en>

10 Climate Case Chart, Urgenda Foundation v. State of the Netherlands <https://climatecasechart.com/non-us-case/urgenda-foundation-v-kingdom-of-the-netherlands/>

niet-staatelijke actoren. Hieruit volgen dan ook verplichtingen voor andere actoren zoals ondernemingen om mensenrechten te respecteren.

Internationale normen voor verantwoord ondernemen werden voor het eerst opgesteld door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (bijv. de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen) en de Internationale Arbeidsorganisatie, die expliciet stellen dat bedrijven de verantwoordelijkheid hebben om negatieve gevolgen in hun toeleveringsketen te voorkomen en aan te pakken.¹¹ In het verlengde van deze ontwikkelingen erkenden de in 2011 gepubliceerde UN Guiding Principles on Business and Human Rights de verantwoordelijkheden en plichten van staten ten opzichte van bedrijven om mensenrechten te respecteren, te beschermen en na te leven.¹² Bedrijven hebben de verplichting om mensenrechten te respecteren in al hun activiteiten, inclusief hun extraterritoriale activiteiten en waardeketen.¹³ Het feit dat deze UN Guiding Principles een niet-bindende tekst is, betekent niet dat het bedrijven (of staten) vrij staat om deze verplichtingen te negeren. Ze weerspiegelen het bestaande juridische kader en rechtbanken kunnen wetten en juridische principes toepassen in overeenstemming met deze Guiding Principles, zoals de Nederlandse rechtbank deed in de bekende klimaatzaak tegen Shell.¹⁴

De afgelopen jaren werd dit kader gedeeltelijk geïmplementeerd in bindende wetten met een beperkte reikwijdte op nationaal en EU-niveau. De EU heeft zorgvuldigheidseisen voor bedrijven opgenomen in verschillende rechtsinstrumenten, zoals de verordening over conflictmineralen of de verordening over producten vrij van boskap. Frankrijk heeft in 2017 een due diligence-verplichting voor grote bedrijven aangenomen¹⁵, gevolgd door Duitsland in 2021 met zijn Supply Chain Act (Lieferkettengesetz).¹⁶ Nederland heeft een due diligence-wet ingevoerd die gericht is op kinderarbeid, terwijl het VK hetzelfde heeft gedaan met een focus op dwangarbeid en mensenhandel. Al deze nationale initiatieven kennen ernstige tekortkomingen en beperkingen, maar ruimden de weg voor een voorstel van de EU-Commissie voor een Corporate Sustainability Due Diligence-richtlijn (CSDD). Het wetgevingsproces voor deze richtlijn bevindt zich in de laatste fase en een richtlijn zal begin 2024 worden aangenomen.

11 OECD Guidelines, <https://www.oecd.org/corporate/mne/>

12 UN Guiding Principles on Business and Human Rights (2011), https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf

13 UN Guiding Principles on Business and Human Rights (2011), https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf

14 Climate case chart, Milieudefensie v. Royal Dutch Shell (2019), <https://climatecasechart.com/non-us-case/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc/>

15 Legifrance, Duty of Care Law (2017), <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000034290626/>

16 Bundesministerium für Arbeit und Soziales, German Supply Chain Duty of Care Act (2021), <https://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze-und-Gesetzesvorhaben/Gesetz-Unternehmerische-Sorgfaltspflichten-Lieferketten/gesetz-unternehmerische-sorgfaltspflichten-lieferketten.html>

WAT IS HUMAN RIGHTS DUE DILIGENCE?

De kern van due diligence, of zorgplicht, is dat bedrijven potentiële en feitelijke negatieve effecten op de mensenrechten moeten identificeren. Wanneer potentiële negatieve effecten worden vastgesteld, moeten deze voorkomen en beperkt worden via actieve maatregelen om deze effecten te voorkomen en te beperken. Als dergelijke negatieve effecten al hebben plaatsgevonden, moeten ze worden gemitigeerd en gestopt. Verder moeten bedrijven zorgen voor herstel als er schadelijke gevolgen optreden. Met andere woorden: bedrijven moeten het risico op negatieve effecten actief monitoren en deze risico's of effecten aanpakken. Zorgplichtvereisten moeten worden opgenomen in het beleid en de beheersystemen van de onderneming en actief worden gemonitord.

Due diligence als gedragsnorm voor het respecteren van mensenrechten

De CSSD-richtlijn zal een bindend juridisch kader bieden voor de due diligence- of zorgplichtvereisten voor bedrijven op het gebied van mensenrechten en milieu. De ontwerprichtlijn wijst op de noodzaak van een horizontale toepassing van mensenrechten. Ze stelt dat de bevordering van kernwaarden, zoals het eerbiedigen van mensenrechten, “niet alleen de betrokkenheid vereisen van overheidsinstanties maar ook van particuliere actoren, met name ondernemingen.”¹⁷ Daarom formuleert de richtlijn verplichtingen voor bedrijven met betrekking tot “feitelijke en potentiële negatieve effecten op de mensenrechten en het milieu”¹⁸ en de aansprakelijkheid van bedrijven voor schendingen van deze verplichtingen. Bedrijven zijn verplicht om due diligence uit te voeren met betrekking tot deze negatieve effecten. De ontwerprichtlijn verwijst naar het due diligence-proces dat wordt beschreven in de Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct van de OESO en zet dit om in bindende wettelijke verplichtingen.

¹⁷ European Commission, 23 February 2022, Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937, COM(2022) 71 final. Hierna vernoemd als CSDDD.

¹⁸ Voorstel CSDD-richtlijn, Artikel 1(1)

Concreet moeten bedrijven

- (a) due diligence of zorgplicht integreren in hun beleid
- (b) feitelijke of potentiële negatieve effecten identificeren
- (c) potentiële negatieve effecten voorkomen en reduceren, en feitelijke negatieve effecten beëindigen en zoveel mogelijk beperken
- (d) een klachtenprocedure instellen en handhaven
- (e) de doeltreffendheid van hun beleid en maatregelen inzake zorgplicht monitoren
- (f) informatie over zorgplicht openbaar maken.¹⁹

De ontwerprichtlijn bepaalt ook dat bedrijven die onder het toepassingsgebied ervan vallen, aansprakelijk zullen worden gesteld voor schade wanneer zij deze verplichtingen niet nakomen en dit verzuim schade veroorzaakt.²⁰

Welke negatieve effecten moeten bedrijven in aanmerking nemen?

De due diligence of zorgplicht betreft enerzijds negatieve effecten op de mensenrechten of, meer bepaald, beschermde personen, als gevolg van de schending van rechten en verboden die zijn opgenomen in het corpus van verdragen inzake mensenrechten- en arbeidsrechten. Anderzijds gaat het om negatieve milieueffecten, die het gevolg zijn van de schending van de verplichtingen en verboden die zijn opgenomen in een groot aantal internationale milieuverdragen.²¹

Het recht op een schoon, gezond en duurzaam milieu is ook een mensenrecht. Onder de negatieve gevolgen voor het recht op leven en gezondheid valt namelijk ook “elke meetbare aantasting van het milieu” die een negatieve invloed heeft op de voedselproductie, de toegang tot veilig en schoon drinkwater en sanitaire voorzieningen, de gezondheid, de veiligheid en de bestaansmiddelen van mensen, of de ecologische integriteit.”²²

Belangrijk is dat de vereiste reikwijdte van het due diligence-proces niet alleen betrekking heeft op de activiteiten van het bedrijf zelf, maar ook op de activiteiten van zijn dochterondernemingen en van andere entiteiten in zijn waardeketen.²³ In het geval van gas dat in België wordt verkocht, betekent dit dat de betrokken bedrijven feitelijke en potentiële negatieve effecten moeten identificeren die verband houden met alle stappen van productie tot levering van dit gas. Dit geldt niet alleen voor het bedrijf dat het gas levert, maar ook verder in de toeleveringsketen.

De zorgvuldigheidsverplichting die momenteel is opgenomen in de CSDD is een inspanningsverplichting, geen resultaatsverplichting. Dit

¹⁹ CSDDD, Art. 4 - 11

²⁰ CSDDD, Art. 22(1)

²¹ CSDDD, Art. 3, (b) en (c) en de Annex

²² CSDDD, Annex, Part 1, 1(18). Dit citaat verwijst in het voorstel van de Commissie ten onrechte naar art. 5 IVBPR, maar is in de versie van de Raad gecorrigeerd naar art. 6(1) IVBPR.

²³ CSDDD, Art. 6(1)

betekent dat er een redelijke inspanning wordt verwacht om werkelijke of potentiële nadelige effecten op te sporen of aan te pakken.²⁴ Zodra echter een nadelige impact wordt geïdentificeerd die niet kan worden beëindigd of geminimaliseerd, moet België ervoor zorgen dat bedrijven afzien van elke commerciële relatie (bv. voortzetting, uitbreiding) en deze indien nodig opschorten of beëindigen. België moet er in het bijzonder voor zorgen dat bedrijven deze optie in hun contractenrecht opnemen.²⁵

Stakeholders krijgen recht op informatie en een stem in het due diligence-proces

Het due diligence-proces bepaalt ook een reeks rechten voor stakeholders of belanghebbenden. Personen die negatieve effecten ondervinden of gegronde redenen hebben om dat aan te nemen, werknemers en hun vertegenwoordigers, alsook ngo's hebben het recht om een klacht in te dienen en deze klacht adequaat te laten behandelen. Het resultaat van dergelijke klachten moet in aanmerking worden genomen bij de identificatie van nadelige gevolgen, wat betekent dat bevestigde nadelige gevolgen naar behoren moeten worden aangepakt. Waar relevant moeten bedrijven overleg voeren met mogelijk getroffen groepen en andere relevante belanghebbenden. Zo kunnen ze informatie verzamelen over nadelige gevolgen, als onderdeel van het identificatieproces of wanneer ze corrigerende maatregelen nemen. Bedrijven moeten ook informatie openbaar maken over hun due diligence-proces en de resultaten daarvan.

Tot slot, maar daarom niet minder belangrijk, kunnen belanghebbenden bedrijven ter verantwoording roepen door klachten in te dienen bij toezichthoudende instanties en voor de rechter wegens schade als gevolg van inadequate due diligence.

Met de CSDD-richtlijn maakt het EU-vennootschapsrecht een beslissende stap van een aandeelhoudersmodel, waarbij het bedrijf alleen verantwoording aflegt aan zijn aandeelhouders, naar een stakeholdermodel, waarbij een bedrijf ook verantwoording moet afleggen aan andere belanghebbenden, zoals werknemers of personen die door hun activiteiten worden getroffen. Bedrijven moeten ook rekening houden met de belangen van hun stakeholders en het bredere publieke belang in het milieu.

Due diligence, transparantie, en de gasindustrie

Dit betekent dat ook de actoren in de gaswinnings- en distributieketen aan zulke due diligence-verplichtingen onderworpen zijn. Zij zullen actief schendingen van mensenrechten moeten identificeren en vervolgens voorkomen als het nog kan, of beperken en stopzetten wanneer die effecten al daadwerkelijk optreden. Dat zulke mensenrechtenschendingen wel degelijk optreden zal duidelijk worden in de case studies. Alle

²⁴ CSDDD, Art. 22(2)

²⁵ CSDDD, Art. 7(5) and 8(6)

actoren in de gasector dienen dus dringend hun waardeketen op te schonen. Dit geldt zowel voor de bedrijven actief in de gaswinning en -invoer, zoals TotalEnergies of Shell, als voor de bedrijven die de gasinfrastructuur uitbaten en de gashandel organiseren, zoals Fluxys.

In het volgende deel geven we een overzicht van de mensenrechtenschendingen die verband houden met de bronnen van het huidige Belgische gasverbruik. Het zijn deze negatieve effecten die bedrijven moeten identificeren wanneer ze hun due diligence inzake mensenrechten uitvoeren. De getuigenissen geven een voorbeeld van de stakeholders waarmee deze bedrijven rekening zouden moeten houden en die ze zouden moeten betrekken bij hun due diligence. Het zijn ook de negatieve effecten en de mensen die momenteel volledig verwaarloosd worden.

CASE STUDIES: MENSENRECHTEN- SCHENDINGEN GELINKT AAN DE BELGISCHE GASIMPORT

DE VERENIGDE STATEN: GEFRACKT GAS UIT DE VS BREEKT DE BODEM, DE LUCHT EN DE GEZONDHEID VAN BURGERS AF

Van de totale Belgische gasimport in 2022 is 16% toe te schrijven aan Amerikaans LNG, waarmee het de tweede grootste gasbron wordt na Noorwegen. Dit gebeurt via de LNG-terminals van Fluxys in Zeebrugge (BE) en Duinkerke (FR).

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid en gezonde ontwikkeling van het kind - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR)
- Recht op een gezonde leefomgeving - art. 6 IVBPR en art. 12 IVESCR
- Recht op water - art. 11 IVESCR

John Beard
© Tim Aubry /
Greenpeace

"Kom naar Texas en kijk. Kom naar het Permian Basin en kijk waar ze boren en hoe ze affakkelen. Zoek wat informatie op over "Texas Sharon", Sharon Wilson, die optische gasbeelden van deze verschillende installaties maakt en zie hoeveel er gewoon weglekt in de lucht. Niet alleen verbrand in de lucht, maar ook lekkend uit putkoppen, tanks en andere apparatuur. En ook dat draagt bij aan klimaatverandering en opwarming van de aarde. En nu gaan we datzelfde gas naar Europa sturen zodat zij meer van hetzelfde kunnen doen."

- John Beard, Jr.

De rechtstreekse invoer vanuit de Verenigde Staten naar België is veeleer beperkt omdat de capaciteit van de LNG-haven van Fluxys in Zeebrugge al volgeboekt is door langetermijncontracten. Als we echter de indirecte invoer uit de Verenigde Staten via Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk meerekenen, wordt de invoer van gas uit de Verenigde Staten de tweede belangrijkste gasbron voor België in 2022, goed voor 16% van de totale invoer. Met name via de Duinkerke Terminal van Fluxys, de belangrijkste toegangspoort voor LNG uit de VS naar Europa in 2022.

De opkomst van Amerikaans LNG en zijn banden met Fluxys zijn gedetailleerd beschreven in een rapport van Greenpeace uit 2023.²⁶

Tijdens de afgelopen tien jaar, terwijl de ontginning van niet-conventionele olie en aardgas opgang maakte in de Verenigde Staten, zijn de schadelijke gevolgen van fracking steeds duidelijker geworden.²⁷ Steeds meer wetenschappelijke studies en rapporten bevestigen het feit dat fracking negatieve gevolgen heeft voor de volksgezondheid en het milieu.

Local Woman with a Breathing Mask in Texas

© Les Stone / Greenpeace

Schendingen op het recht op leven en gezondheid

Chemicaliën die bij fracking worden gebruikt, waaronder kankerverwekkende stoffen, schaden het milieu en de menselijke gezondheid. Bovendien hebben deze de lokale luchtkwaliteit aangetast, vooral voor degenen die in de buurt van frackingputten wonen. Bij de productie van aardgas komen veel giftige stoffen en stofdeeltjes vrij, zoals recent onderzoek van Disclose heeft aangetoond in de gasputten van TotalEnergies waar fracking plaatsvindt.²⁸ Deze giftige stoffen zijn in verband gebracht met ernstige gezondheidsproblemen, waaronder leukemie, leverschade, irritatie van ogen, neus en keel en hoofdpijn. Terwijl olie-

²⁶ Greenpeace International, Who profits from war (2023) <https://www.greenpeace.org/international/publication/59432/who-profits-from-war/>

²⁷ Fracktracker Alliance, The health and environmental effect of fracking <https://www.fracktracker.org/resources/oil-and-gas-101/health-environmental-effects-of-fracking/>

²⁸ Disclose, Shale gas imported into Europe TotalEnergies' health and environmental scandal in the United States (2023) <https://disclose.ngo/en/article/shale-gas-imported-into-europe-totalenergies-health-and-environmental-scandal-in-the-united-states>

en gaswerkers beschermende kleding dragen, worden omwonenden zonder enige bescherming aan deze gevaren blootgesteld.²⁹

“Dus wat we in wezen kunnen zeggen is dat we worden opgeofferd zodat Europa en andere delen van de wereld kunnen beschikken over dit zeer giftige gas dat niet alleen ons zal schaden - als het gaat om de productie in de Permian Basin en het transport naar de Golf van Mexico om van hieruit te worden geëxporteerd - maar dat tijdens dat proces de atmosfeer, de lucht en de milieu-omstandigheden slechter zal maken voor mensen in Port Arthur. Het zal de klimaatverandering verergeren en aangezien we aan de Golf van Mexico liggen, is zeespiegelstijging een grote zorg.”

- John Beard, Jr.

Het medische bewijs over de gevolgen voor het leven van baby's en hun moeders is overtuigend. Uit een onderzoek blijkt dat vrouwen die in de buurt van fracking-activiteiten wonen 50% meer kans hebben op een vroeggeboorte³⁰, terwijl baby's van inwoners binnen 10 mijl van fracking-locaties het risico lopen om klein te zijn voor hun zwangerschapsduur, met mogelijke neurologische en cognitieve problemen.³¹ Helaas omvat de reikwijdte van gezondheidsgerelateerde kwesties nog meer gezondheidskwesties, variërend van kinderkanker waar kinderen die binnen een mijl van fracking putten woonden 5-7 keer meer kans hebben om kinderkanker te ontwikkelen tot longaandoeningen waarbij degenen die binnen 10 mijl van de putten wonen 4-5 keer meer kans hebben op ernstige astma-aanvallen.³²

Een onderzoek onder meer dan 15 miljoen Medicare-begunstigden vond “bewijs van een statistisch significant hoger sterfterisico in verband met wonen in de nabijheid van en benedenwinds van niet-conventionele olie- en gasbronnen”.³³ Wonen in de buurt van een oliebron wordt in verband gebracht met astma.³⁴

Olie- en gasactiviteiten hebben ook een onevenredig grote invloed op zwarte, bruine, inheemse en arme gemeenschappen. Uit een onderzoek in de VS bleek dat mensen die in historisch achtergestelde gebieden wonen met twee keer zoveel boorputten te maken hadden

29 Fracktracker Alliance, The health and environmental effect of fracking <https://www.fracktracker.org/resources/oil-and-gas-101/health-environmental-effects-of-fracking/>

30 EHN, Fracking preterm births (2020) <https://www.ehn.org/fracking-preterm-births--2646411428.html>

31 University of Pittsburgh, Pennsylvania Department of Health, Bureau of Epidemiology Hydraulic Fracturing Epidemiology Research Studies: Birth Outcomes, (2023), https://paenv.pitt.edu/assets/Report_Birth_outcomes_Revised_2023_July.pdf

32 University of Pittsburgh, Bureau of Epidemiology Hydraulic Fracturing Epidemiology Research Studies: Asthma outcomes (2023), https://paenv.pitt.edu/assets/Report_Asthma_outcomes_revised_2023_July.pdf

33 Longxiang Li et al, Exposure to unconventional oil and gas development and all-cause mortality in medicare beneficiaries (2022) <https://www.nature.com/articles/s41560-021-00970-y>

34 B. Shamasunder, A. Collier-Oxandale, J. Blickley, J. Sadd, M. Chan, S. Navarro, M. Hannigan, N.J. Wong, Community-based health and exposure study around urban oil developments in South Los Angeles (2018) <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29342985/>

dan rijkere gemeenschappen.³⁵ In een analyse uit 2023 van meer dan 2000 wetenschappelijke studies en rapporten over de risico's van fracking werd vastgesteld dat er geen bewijs is dat fracking kan worden uitgevoerd zonder ernstige schade aan de menselijke gezondheid en het klimaat.³⁶

Schendingen op het recht op een gezonde leefomgeving.

Wat betreft de gevolgen van fracking voor de bodemkwaliteit heeft de New York Times recent onderzoek gedaan naar hoe gasputten in de VS steeds groter worden en steeds meer water nodig hebben om het gesteente te breken. Dit vormt een bedreiging voor de kwetsbare watervoerende lagen van Amerika, in gebieden die al door droogte worden getroffen, zoals Texas.³⁷ Bovendien wordt de bodem, naast het watergebruik, geïnjecteerd met een mengsel van chemicaliën dat leidt tot verminderde gewasproductie en economische verliezen voor de nabijgelegen boeren.³⁸ Tot slot hebben studies aangetoond dat, gezien fracking de grond onder de voeten van de gemeenschappen letterlijk breekt met dit mengsel, de meeste aardbevingen in het zuiden van de VS in verband kunnen worden gebracht met olie- en gasactiviteiten. Hoewel de meeste aardbevingen zwak tot matig zijn, nemen ze sinds 2009 toe.³⁹

“Om dat extra gas te verkrijgen moesten we fracking hanteren, meteen ook de reden voor de huidige overvloed. En de gevolgen waren voornamelijk aardbevingen, vervuiling en verontreiniging van ondergrondse waterbronnen - watervoerende lagen en bronnen. Dat alles had een negatieve invloed op wat mensen nodig hebben. Je hebt water harder nodig dan olie, want olie kun je zeker niet drinken. Maar je hebt absoluut vers, schoon water nodig om te leven. Dat is essentieel.”

- John Beard, Jr.

35 D.J.X. Gonzalez, A. Nardone, A.V. Nguyen, R. Morello-Frosch, J.A. Casey, Historic redlining and the siting of oil and gas wells in the United States (2023) <https://www.nature.com/articles/s41370-022-00434-9>

36 Physicians for Social Responsibility, Compendium of Scientific, Medical, and Media Findings Demonstrating Risks and Harms of Fracking and Associated Gas and Oil Infrastructure (2023) <https://psr.org/resources/fracking-compendium-9/>

37 The New York Times, 'Monster Fracks' Are Getting Far Bigger. And far Thirstier (2023) <https://www.nytimes.com/interactive/2023/09/25/climate/fracking-oil-gas-wells-water.html>

38 Fracktraker Alliance, The health and environmental effect of fracking <https://www.fracktraker.org/resources/oil-and-gas-101/health-environmental-effects-of-fracking/>

39 Savvaidis A. at all, Induced Seismicity in the Delaware Basin West (2020) <https://pubs.geoscienceworld.org/ssa/bssa/article-abstract/110/5/2225/590473/Induced-Seismicity-in-the-Delaware-Basin-West?redirectedFrom=fulltext>

De explosieve groei van de Amerikaanse productie van fossiel gas en de winsten voor Fluxys zijn ten koste gegaan van de omwonenden.

End Methane Gas Expansion: Projection for Biden in Washington DC

© Manuela Lourenço / Greenpeace

Sinds het begin van de Amerikaanse schaliegasproductie zijn de VS van een gasimporterend land uitgroeid tot de grootste producent van fossiel gas ter wereld in 2022.⁴⁰ Hier hangt een prijskaartje aan: de mensenrechten van de gemeenschappen die in de buurt van de gasputten wonen, worden geschonden.⁴¹ Een onderzoek naar de impact van fracked gas op Amerikaanse gemeenschappen toonde flagrante schendingen aan van het recht op leven, het recht op een gezond milieu, het recht op water, het recht op respect voor privé- en gezinsleven en het recht op een gezonde ontwikkeling van het kind.

Zodra de Belgische en Europese due diligence-wetgeving er is, zullen gasoperatoren zoals Fluxys ook verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor deze mensenrechtenschendingen, waaronder gemeenschappen zoals die van John Beard dagelijks te lijden hebben. Als tweede grootste gasleverancier voor België is de VS-zaak een perfect voorbeeld van een gebrek aan transparantie, aangezien in officiële documenten de meeste van deze VS-invoer gerapporteerd wordt als “Franse”, “Nederlandse” of “Britse” gasinvoer.⁴² Deze invoer gaat verloren in het

⁴⁰ Enerdata, Natural gas production(2022), <https://yearbook.enerdata.net/natural-gas/world-natural-gas-production-statistics.html>

⁴¹ Disclose, Shale gas imported into Europe TotalEnergies’ health and environmental scandal in the United States, (2023)

⁴² SPF Economie, Belgian energy data overview (2023), <https://economie.fgov.be/nl/publicaties/belgian-energy-data-overview>

gassysteem, dat de gasinvoer anonimiseert en downstreambedrijven aan de andere kant van de Atlantische Oceaan, zoals Fluxys, die het gas kopen, in de praktijk ontslaat van hun verantwoordelijkheid.

Tenslotte vroegen we aan John Beard, Jr. of hij nog een boodschap had voor Fluxys, het bedrijf dat de LNG terminals in Duinkerke en Zeebrugge beheert, waar het Amerikaanse gas binnenkomt:

“Hallo Fluxys, John Beard hier uit Port Arthur, Texas, Port Arthur Community Action Network, ik spreek tot jullie hier in België, maar ik kom uit de buik van het beest. Het is onder mijn aandacht gebracht dat jullie allemaal dit fossiele gas importeren naar België en Europa. En het is mij ook ter ore gekomen dat u niet kijkt naar due diligence-kwesties over wat het importeren van dit gas zou kunnen doen met gemeenschappen zoals de mijne en anderen langs de Golfkust. Ik zal u een geheim verklappen. De meeste van deze gemeenschappen zijn BIPOC-gemeenschappen. Ze zijn zwart, inheems en bestaan uit gekleurde mensen. En die gekleurde mensen hebben niet de financiële middelen of het vermogen om te vechten tegen een miljardenbedrijf zoals jij. En ze lijden ook aan hogere percentages kanker, hart-, long- en nierziekten, omdat ze in gemeenschappen wonen die al tientallen jaren overbelast worden door de petrochemische industrie en door bedrijven zoals jullie. Dus ik ben hier om u dit te vertellen: het feit dat u niet aan due diligence doet, het feit dat u geen rekening houdt met het effect dat u zult hebben op het leven en de gezondheid van mensen, u-komt neer op wat wij en ik milieuracisme en milieu-onrechtvaardigheid noemen. U moet stoppen en ophouden. Jullie moeten stoppen, en wel nu. U moet uw energie in plaats daarvan investeren in schone, groene, hernieuwbare vormen van energie die niet de risico's van milieu-onrechtvaardigheid en milieuracisme met zich meebrengen, zoals dit gefracte gas, dit fossiele gas. Jullie kunnen en moeten het beter doen. En ik eis dat jullie dat doen. Genoeg is genoeg. Stop daar nu mee.”

- John Beard, Jr.

DE VERENIGDE STATEN: VAN DE FRACKED GASVELDEN TOT DE GIFTIGE GOLFKUST

Action against LNG in Zeebrugge, Belgium

© Eric De Mildt / Greenpeace

Van de totale Belgische gasimport in 2022 komt 16% voor rekening van Amerikaans LNG, waarmee het, na Noorwegen, de op een na grootste gasbron is. Dit gebeurt via de LNG-terminals van Fluxys in Zeebrugge (BE) en Duinkerke (FR).

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid en gezonde ontwikkeling van het kind - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR)
- Recht op een gezonde leefomgeving - art. 6 IVBPR en art. 12 IVESCR
- Recht op water - art. 11 IVESCR

Michael Esealuka

“We hebben heel weinig politieke macht of vertegenwoordiging. En dus zijn onze gemeenschappen in feite gekozen als locaties voor extractiesystemen. Dus of het nu gaat om de directe winning van olie en gas uit de grond, of om het omzetten van gas tot het vloeibare LNG, of om de raffinage van ruwe olie tot producten die naar het buitenland geëxporteerd kunnen worden, of om de productie van petrochemicaliën, of om het transport van al deze materialen, we worden geconfronteerd met de hele doodscyclus van de fossiele brandstofindustrie.”

- Michael Esealuka, 2023

Greenpeace International sprak met Michael Esealuka, die geboren werd in de staat Louisiana en het grootste deel van haar leven heeft geleefd onder de gevolgen van de LNG-boom in de VS. De afgelopen acht jaar heeft ze hiertegen gevochten door zich te organiseren in arbeids-, klimaat- en milieu organisaties. Ze heeft de impact van de fossiele industrie in haar gemeenschap gezien en loopt sindsdien voorop in de strijd tegen de opbouw van olie- en gas-, petrochemische en plastic infrastructuur.

Olie en gas worden gewonnen in een aantal verschillende regio's in het middenwesten van de VS, waaronder het Permian Basin in Texas en New Mexico, maar ook het Appalachenbekken in Pennsylvania, Ohio en West Virginia. Deze gasontginning gaat hand in hand met mensenrechtenschendingen, zoals beschreven in de vorige casestudy over de VS. Daarmee houden de mensenrechtenschendingen verbonden met Amerikaans gas nog niet op. Nadat het gas wordt gewonnen uit de fracked gasputten, vervoert een uitgebreid netwerk van pijpleidingen een groot deel ervan naar de Golfkust voor verwerking en export. In eerdere rapporten door Greenpeace International werd al veel gezegd over de gevolgen voor de gemeenschappen aan de Amerikaanse Golfkust.⁴³ Wanneer het gas hier aankomt, is er al veel schade aangericht, maar tijdens de verwerking van het gas worden de gemeenschappen rond deze LNG-installaties aan de kust blootgesteld aan gevaarlijke chemicaliën, kankerverwekkende emissies en vele andere gevaren voor het milieu.⁴⁴ Hoewel er veel overeenkomsten zijn met de impact van de gaswinning, is ook de impact van de LNG-boom aan de Amerikaanse Golfkust het vertellen waard.

Langs de Golfkust, vooral in de staten Texas en Louisiana, vind je een concentratie van olieraffinaderijen, petrochemische fabrieken en exportterminals voor zowel ruwe olie als vloeibaar aardgas (LNG). Eerder onderzoek van Greenpeace bevestigde dat vervuiling en de bijbehorende gezondheidsrisico's buitenproportionele gevolgen hebben voor

⁴³ Greenpeace International, Who profits from war (2023), <https://www.greenpeace.org/international/publication/59432/who-profits-from-war/>

⁴⁴ Donaghy, T. Q., et al., Fossil fuel racism in the United States: How phasing out coal, oil, and gas can protect communities (2023), <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629623001640?via%3Dihub>

gemarginaliseerde gemeenschappen, waaronder die van zwarte, bruine, inheemse en economisch achtergestelde groepen.⁴⁵ Met name specifieke zones, zoals de beruchte “Cancer Alley”⁴⁶ en het scheepvaartkanaal van Houston, ook wel de ‘opofferingszones’ genoemd, verwierven een reputatie als enkele van de zwaarst vervuilde Amerikaanse gebieden.⁴⁷

Amerikaanse Golfkust - Fluxys’ Duinkerken winstgevende LNG-handel

Het grootste deel van het Amerikaanse LNG dat België binnenkomt, doet dat niet via de LNG-terminal in Zeebrugge, waar veeleer gas uit Qatar en Rusland binnenkomt, en wel via de Franse terminal in Duinkerke, vlakbij de Belgische grens. Met een rechtstreekse pijpleiding die hem verbindt met het Belgische gasnet was deze terminal, die eigendom is van Fluxys, in 2022 een van de belangrijkste toegangspoorten voor LNG uit de VS naar de EU en België.⁴⁸ Terwijl Fluxys eigenaar is van de gasterminal, sloot het staatsbedrijf Électricité de France (EDF) twintigjarige contracten met Cheniere Energy, op zijn beurt eigenaar van Amerikaanse LNG-terminals. Een bijzonder zorgwekkend geval is Cheniere’s Corpus Christi-terminal, die in 2022 vierentwintig tankers naar Zeebrugge en Duinkerke verscheepte. Deze faciliteit heeft sinds de opstart in 2018 honderden keren de grenswaarden voor luchtvervuiling overschreden. In plaats deze overtredingen aan te pakken, hebben beleidsmakers het toegestane niveau van verontreinigende stoffen voor de terminal verdubbeld.⁴⁹ Het is dan ook geen verrassing dat de regio Corpus Christi in het eerste jaar na de opstart van de faciliteit een toename van 83% van de uitstoot rapporteerde.⁵⁰

“We noemen onze gemeenschappen offerzones omdat we zijn opgeofferd om de wereld van energie te voorzien. De twee belangrijkste opofferingszones in de Verenigde Staten zijn de regio Appalachia en de Ohio River Valley en de zuidelijke Golfregio. Dit zijn allebei gebieden waarin decennialang of generaties lang niet is geïnvesteerd.”

- Michael E Sealuka, 2023

45 Greenpeace International, Who profits from war (2023), <https://www.greenpeace.org/usa/reports/fossil-fuel-racism/>

46 Propublica, Welcome to “Cancer Alley,” Where Toxic Air Is About to Get Worse (2023), <https://www.propublica.org/article/welcome-to-cancer-alley-where-toxic-air-is-about-to-get-worse>

47 The Climate reality project, Sacrifices zones 101, <https://www.climate-reality-project.org/sacrifice-zones>

48 Greenpeace International, Who profits from war (2023), <https://www.greenpeace.org/international/publication/59432/who-profits-from-war/>

49 Reuters, Insight: Texas repeatedly raises pollution limits for Cheniere LNG plant (2022) <https://www.reuters.com/business/environment/texas-repeatedly-raises-pollution-limits-cheniere-lng-plant-2022-06-24/>

50 Ibidem

Schendingen van het recht op leven en het recht op gezondheid

Naast hun substantiële uitstoot van broeikasgassen zijn LNG-exportterminals belangrijke bronnen van lucht- en watervervuiling, waardoor de lokale gezondheidsproblemen nog groter worden.⁵¹ Koolmonoxide, zwaveldioxide en vluchtige organische stoffen kunnen onder andere de huid, ogen, neus en longen irriteren, wat kan leiden tot hoofdpijn, hoesten, duizeligheid en ademhalingsproblemen. Langdurige blootstelling kan bijdragen aan hartaandoeningen, specifieke vormen van kanker en schade aan het voortplantingssysteem en inwendige organen.⁵² Deze extra belasting is niet alleen het gevolg van de uitstoot van deze terminals, maar ook van de sterke toename van olie- en gasbooractiviteiten en de uitbreiding van pijpleidingnetwerken die nodig zijn om deze export mogelijk te maken.⁵³

“Onze gemeenschappen worden dagelijks vergiftigd en sterven door deze industrie. En dat is wat het betekent om een opofferingszone te zijn. Het is onze missie als klimaatactivisten om een einde te maken aan alle opofferingszones, omdat iedereen op deze planeet het recht heeft om schone lucht in te ademen, schoon water te drinken en te leven en te gedijen in gemeenschappen.”

- Michael Esealuka, 2023

Cemetery and Taft Carbide Plant in Louisiana

© Les Stone / Greenpeace

51 Sierra Club, Climate and Public Health Impacts of LNG Exports, https://www.sierraclub.org/sites/www.sierraclub.org/files/2552%20LNG-ClimateImpacts_FactSheet_02_low.pdf

52 Louisiana Illuminator, LNG export terminals pose a growing and invisible threat: air pollution (2023), <https://lailluminator.com/2023/02/06/lng-export-terminals-pose-a-growing-and-invisible-threat-air-pollution/>

53 Environmental Integrity, Trouble water for LNG (2020), <https://environmentalintegrity.org/wp-content/uploads/2020/10/LNG-Report-10.5.20-updated.pdf>

Een van die bedrijven is Fluxys, dat de LNG-terminals in Duinkerke en Zeebrugge beheert, de belangrijkste toegangspoorten voor LNG uit de VS naar Europa. Als er één boodschap is die je deze bedrijven kunt geven, wat zou die dan zijn?

“Ik zou zeggen dat jullie beslissing om niet in eigen land te fracken de mensenrechten schendt. In plaats daarvan zoek je andere, arme of kwetsbare gebieden om te fracken en gemeenschappen te vergifigen. En dus wordt ons nu, in de Golf, verteld dat we fracking moeten accepteren. We moeten het vloeibaar maken van gas en de export naar het buitenland, activiteiten die onze gemeenschappen vergifigen, accepteren opdat Europa zich ‘s winters kan verwarmen. Dat is gewoon geen eerlijke ruil. Dus ik zou mensen willen vragen om in hun hart te kijken en zich echt af te vragen of dit iets is wat je op je geweten wil hebben? Wil je dat je kleinkinderen je vragen waarom je hebt toegestaan dat onze gemeenschappen werden vergiftigd? En dat via een proces dat de klimaatcrisis doet escaleren, waarvan iedereen op deze planeet de gevolgen zal moeten dragen?”

- Michael Esealuka

QATAR: DE SCHADUWZIJDE VAN QATAREES LNG

Van de totale Belgische gasimport in 2022 is 10% toerekenbaar aan Qatari LNG. Dit komt ons land binnen via de Fluxys LNG terminal in Zeebrugge, waar Qatargas een lange termijncontract heeft.

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR)
- Recht op een gezonde leefomgeving - art. 6 IVBPR en art. 12 IVESCR
- Vrijheid van vereniging, incl. het recht om vakbonden op te richten - art 22 IVBPR, IAO Verdrag nr. 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht, IAO Verdrag nr. 98 betreffende het recht zich te organiseren en collectief te onderhandelen.

Henriëke van Banktrack, die Qatar's Carbon Bombs onderzocht, getuigde het volgende:

“Deze sterfgevallen zullen niet gelijkmatig verdeeld zijn. Ze zullen waarschijnlijk plaatsvinden in arme, gemarginaliseerde en/of inheemse gemeenschappen die weinig verantwoordelijkheid dragen voor het veroorzaken van de klimaatcrisis.”

- Henriëke Butijn

A migrant worker cuts through a metal rod at a construction site.

© Apex Image / ILO

Qatar, gelegen op het Arabisch schiereiland, zit vol contrasten: een van de meest dorre plekken op aarde is ook een van de rijkste economieën ter wereld; 's werelds meest met waterschaarste bedreigde land staat dankzij de op twee na grootste aardgasreserve ter wereld ook in de top vijf van LNG-exporterende landen. Het staatsbedrijf QatarGas breidt massaal uit door contracten te sluiten met de EU en België en te investeren in de North Field-gasvelden, waardoor QatarGas aan de wereldtop staat van gasexpansieprojecten.⁵⁴ Aan het einde van de rit komt het statuut van grote LNG-exporteur met een prijskaartje uitgedrukt in mensenlevens. De belofte van Qatar om zijn gasuitstoot te verminderen is een luchtspiegeling die vandaag niet strookt met de realiteit.⁵⁵ Qatar's succesverhaal staat of valt met de fossiele brandstofindustrie, die 70% van de nationale inkomsten vertegenwoordigt, met alle schade voor mens en milieu vandien.⁵⁶ De massale uitbreiding van de Qatarese gasindustrie steunt op een grote groep Zuidoost-Aziatische arbeidsmigranten, die - in welke sector dan ook, inclusief de olie- en gasector - werken onder erbarmelijke omstandigheden.

54 Dohanews, Qatar-based experts warn oil spill off coast could disrupt global energy supply (2023) <https://dohanews.co/qatar-based-experts-warn-oil-spill-off-coast-could-disrupt-global-energy-supply/>; Guardian, Fossil fuel carbon bombs climate breakdown oil gas (2022) <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2022/may/11/fossil-fuel-carbon-bombs-climate-breakdown-oil-gas#Carbon-bombs>

55 Long standing pledges to reduce its emissions and meet P.A objectives are not crystalized into National Determined Contributions; Amnesty international report, <https://www.amnestyusa.org/countries/qatar/>

56 Mahmood, S, Earley, M., Al-Abdulla, S. et all., Oil and gas regulation in Qatar: overview (2019) [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-525-5499?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/5-525-5499?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)

Michael Page van Human Rights Watch zei daarover het volgende:

“Ondanks substantieel wetenschappelijk bewijs over de verwoestende gevolgen voor de gezondheid van blootstelling aan extreme hitte, leiden de falende beschermingsmaatregelen van de Golfstaten ertoe dat miljoenen arbeidsmigranten ernstige risico’s lopen, waaronder de dood”

- Michael Page

De medeplichtigheid van Fluxys en andere westerse bedrijven.

Fluxys Belgium is er verantwoordelijk voor dat zijn dochterondernemingen en zijn zakelijke overeenkomsten over de bevoorradingsketen geen schade berokkenen. Als vervoersnetbeheerder is Fluxys LNG verantwoordelijk voor schendingen van mens en milieu in de bevoorradingsketen van Qatar tot de eindverbruiker in België, aangezien het een langetermijnovereenkomst van 1 miljard euro heeft gesloten met Qatar Petroleum voor de hervergassing van de LNG-terminal in Zeebrugge tot 2044.⁵⁷ Deze investering kadert in een langetermijnstrategie die Fluxys heeft voorgesteld in zijn indicatief investeringsplan voor 2022 tot 2031, waarin Fluxys aangeeft te willen profiteren van de toenemende uitbreiding van de gasproductie in Qatar.⁵⁸

Henriëke van Banktrack:

“Alle bedrijven die deel uitmaken van deze wereldwijde joint venture voor koolstofbommen en de financiers die deze bedrijven steunen, zijn medeverantwoordelijk voor het ontsteken van de tikkende koolstofbommen in Qatar en de daarmee gepaard gaande doden en schade.”

- Henriëke Butijn

Terwijl Fluxys voortdurend zijn engagement voor energietransitie herhaalde, investeren energiebedrijven uit de EU, zoals Shell, Eni of TotalEnergies, die actief zijn in België en er gebruik maken van het net, momenteel in de uitbreiding van fossiele brandstoffen in Qatar via North Field East-projecten. Deze investeringen worden ondersteund door westerse banken zoals BNP Paribas.⁵⁹ De toegang tot de Europese en Belgische energiemarkt mag niet ten koste gaan van mens en milieu. Aangezien deze schendingen plaatsvinden vanaf de ontginning tot het eindverbruik, moeten bedrijven die betrokken zijn bij deze bevoorradingsketen, waaronder Fluxys, ter verantwoording worden geroepen. Gegevens over deze investeringen moeten beschikbaar en toegankelijk worden gemaakt voor de schade aan het leven, de gezondheid en de bestaansmiddelen van miljoenen

57 Fluxys, Signing long-term commitment (2019), https://www.fluxys.com/en/press-releases/fluxys-belgium/2019/190902_signing_long_term_commitment & L’Echo, Le gaz Qatari s’amarre à Fluxys Zeebruges pour 1 milliard d’euros (2019), <https://www.lecho.be/entreprises/energie/le-gaz-naturel-qatari-s-amarre-a-fluxys-zeebruges-pour-1-milliard-d-euros/10158606.html>

58 Fluxys, Indicative investments plan (2022) https://www.fluxys.com/-/media/project/fluxys/public/corporate/fluxyscom/documents/fluxys-belgium/corporate/tyndp/2022/tyndp-2022-2031-final-version_e.pdf

59 Banktrack, Exposed Western banks funding Qatar’s carbon bombs (2022), https://www.banktrack.org/article/exposed_western_banks_funding_qatar_s_carbon_bombs

mensen over de hele wereld. Zoals de krant The Guardian duidelijk maakte over de koolstofbommen: “Als regeringen niet ingrijpen, zullen deze bedrijven blijven cashen terwijl de wereld in brand staat.”⁶⁰

Ras Laffan industrial city

© Stefano Campolo (creative commons)

Schendingen van arbeidsrechten in Qatar: het verbod op vakbonden en de erbarmelijke arbeidsomstandigheden voor migranten in Qatar

De lange lijst van mensenrechtenschendingen in Qatar weerhield de FIFA er niet van om het land te selecteren als gastheer voor de wereldkampioenschappen van 2022. Miljoenen arbeidsmigranten waren betrokken bij de bouw van de stadions, de accommodatie en de veiligheidsdiensten. Ondanks de belofte van de FIFA om maatregelen te nemen om de mensenrechten te beschermen, leidde het gebrek aan zorgvuldigheid bij het identificeren, voorkomen en verhelpen van misstanden tot massale mensenrechtenschendingen, van de ronselaars tot de onderaannemers.⁶¹

Het Kafala-systeem, dat de contractuele relaties met arbeidsmigranten regelt en binnenlandse werkgevers bevoordeelt, is van toepassing op alle sectoren en is gebaseerd op een kastensysteem dat nog steeds veel mensenrechtendiscriminaties bevat.⁶² Aangezien 90% van de Qatarrese beroepsbevolking bestaat uit arbeidsmigranten, worden bijna 2 miljoen

⁶⁰ Guardian, Fossil fuel carbon bombs climate breakdown (2022), <https://www.theguardian.com/environment/ng-interactive/2022/may/11/fossil-fuel-carbon-bombs-climate-breakdown-oil-gas#Carbon-bombs>

⁶¹ Human Rights Watch, Qatar rights abuses stain FIFA world cup (2022), <https://www.hrw.org/news/2022/11/14/qatar-rights-abuses-stain-fifa-world-cup>

⁶² OHCHR, End mission statement special rapporteur contemporary forms racism (2019), <https://www.ohchr.org/en/statements/2019/12/end-mission-statement-special-rapporteur-contemporary-forms-racism>; ILO, Overview Qatar's labour reforms, https://www.ilo.org/beirut/countries/qatar/WCMS_760466/lang--en/index.htm; ITUR, Survey of violation of trade Unions rights: Qatar, <https://survey.ituc-csi.org/Qatar.html?lang=en#tabs-3>

mensen, voornamelijk uit Azië en Afrika, ongelijk behandeld wanneer ze een vergoeding of compensatie vragen voor verwondingen of overlijden.⁶³ Amnesty International rapporteert ook dat de recente wetswijzigingen de arbeiders onvoldoende beschermen. De wetten kampen met grote gaten als: de hoge schulden van arbeiders als gevolg van illegale en onethische wervingspraktijken, het te laat of niet betalen van loon, belemmeringen om gerechtigheid te krijgen wanneer rechten worden geschonden, het verbod op vakbonden en het niet handhaven van arbeidswetten en het niet straffen van werkgevers die hun arbeiders misbruiken.⁶⁴

De fossiele brandstofindustrie is niet vrijgesteld van deze misstanden: de volledige sector valt binnen het Kafala-systeem. Dat wilt zeggen dat vooral de arbeiders die de infrastructuur bouwen, en ondersteunend personeel zoals bewakingsagenten en kuispersoneel risico lopen op dezelfde schendingen van arbeidsrechten die wijdverspreid zijn in Qatar onder dit Kafala-systeem.⁶⁵

Bovendien mogen volgens de Qatarese wet geen van de werknemers in de olie- en gasindustrie staken en collectief onderhandelen.⁶⁶ Vakbonden werden in 1957 verboden als reactie op een groot aantal stakingen door werknemers van de Qatarese oliemaatschappij. In 2004 werden opnieuw vakbonden opgericht, maar deze zijn louter toegankelijk voor Qatarezen en dus niet voor de grote groep arbeidsmigrante.⁶⁷ Vakbonden, stakingen en collectieve arbeidsovereenkomsten zijn van fundamenteel belang om de belangen en het welzijn van werknemers te beschermen. De huidige bepalingen leiden rechtstreeks tot gedwongen arbeidspraktijken en uitbuiting en belemmeren 90% van de Qatarese werknemers om een vakbond op te richten of zich daarbij aan te sluiten vanwege hun nationaliteit.⁶⁸ Het Qatarese verbod op vakbonden is een schending van art 22 IVBPR en de Verdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie nr. 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht en nr. 98 betreffende het recht zich te organiseren en collectief te onderhandelen.

Terwijl het WK licht wierp op de armlastige situatie van arbeiders in Qatar, is QatarEnergy als officiële energiepartner van het WK de moeite waard om nader te bekijken. De voortdurende nalatigheid van de regering om onderzoek te doen en informatie te verstrekken verhindert een effectieve

63 Begum, R. Qatar can't hide its abuses by calling criticism racist (2022), <https://foreignpolicy.com/2022/11/25/qatar-cant-hide-its-abuses-by-calling-criticism-racist/>

64 Amnesty International, Reality check: Migrant workers rights with two years to Qatar 2022 world cup (2019) <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2019/02/reality-check-migrant-workers-rights-with-two-years-to-qatar-2022-world-cup/>

65 ILO, World Cup data, <https://www.ilo.org/infostories/en-GB/Stories/Country-Focus/world-cup-qatar>

66 ITUC, Qatar survey, <https://survey.ituc-csi.org/Qatar.html?lang=en#tabs-2>

67 ILO, World Cup Qatar (2022) <https://www.ilo.org/infostories/en-GB/Stories/Country-Focus/world-cup-qatar#voice>

68 HRW, Qatar Significant labor and Kafala reform (2020), <https://www.hrw.org/news/2020/09/24/qatar-significant-labor-and-kafala-reforms>; ITUC, Qatar, <https://survey.ituc-csi.org/Qatar.html?lang=en#tabs-3>; Amnesty, Qatar: reforms are unfinished business and worker compensation fund still needed, <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/qatar-labour-reforms-are-unfinished-business-and-worker-compensation-fund-still>

handhaving van de onlangs geratificeerde mensenrechtenverdragen.⁶⁹ Het gebrek aan gegevens over gezondheids- en arbeidsomstandigheden, en toegang tot de rechter en rechtsmiddelen, leiden tot discriminatie en blootstelling aan mensenrechtenschendingen in de arbeidssector.⁷⁰

In het geval van de olie- en gasector, waar bedrijven afhankelijk zijn van onderaannemers, moeten olie- en gasbedrijven die in de EU actief zijn elke werknemer uit de hele toeleveringsketen, die niet alleen het winningsproces op zich omvat, maar ook de schoonmaak, de beveiliging en het wervingsproces, meenemen in de due diligence-beoordeling.

Qatar en zijn Carbon Bombs als schending van recht op leven

Mocht Qatar - zo blijkt uit een rapport van Banktrack⁷¹ (waarop ook The Guardian zich baseert)⁷² al zijn fossiele brandstofreserves verbranden, zou er meer dan 50 miljard ton CO₂ in de atmosfeer terecht komen, wat meer is dan de totale jaarlijkse uitstoot van de hele wereld.⁷³ Het verbranden van de gasreserves zou namelijk leiden tot meer dan 9 miljoen vroegtijdige sterfgevallen - vooral in kwetsbare gemeenschappen - en US \$ 17.353,3 miljard aan sociale kosten door onder meer koolstofuitstoot, een temperatuurstijging die de gezondheid van mensen verslechtert, een afname van de landbouwproductiviteit en een toename van de zeespiegelstijging met schade aan eigendommen aan de kust.⁷⁴

De olie- en gasector behoren tot de grootste uitstoters van methaan met belangrijke gevolgen voor de opwarming van de aarde.⁷⁵ EU-bedrijven en westerse banken investeren in het Noord-veld van Qatar, en verhogen zo onze afhankelijkheid van gas uit Qatar. Zo helpen zij het worstcasescenario omzetten in werkelijkheid.

69 OHCHR, End mission statement special rapporteur contemporary forms of racism (2019), <https://www.ohchr.org/en/statements/2019/12/end-mission-statement-special-rapporteur-contemporary-forms-racism>

70 Amnesty, Reality check 2021: a year to the World Cup (2021) <https://www.amnesty.org/fr/documents/mde22/4966/2021/en/>

71 Banktrack, Exposed Western banks funding Qatar's carbon bombs (2022), https://www.banktrack.org/blog/exposed_western_banks_funding_qatar_s_carbon_bombs

72 The Guardian, Qatar gas output increase catastrophic global heating report (2022), <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/08/qatar-gas-output-increase-catastrophic-global-heating-report>

73 The Guardian, Qatar gas output increase catastrophic global heating report (2022), <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/08/qatar-gas-output-increase-catastrophic-global-heating-report>

74 Banktrack, Death damage figures Qatar, https://www.banktrack.org/download/death_damage_figures_qatar/qatar_emissions_deathdamage_banktrack.pdf

75 IEA, Methane and climate change (2021), <https://www.iea.org/reports/methane-tracker-2021/methane-and-climate-change#>

Henrieke van Banktrack zei het volgende:

“QatarEnergy kreeg financiële steun van de Europese banken HSBC, Deutsche Bank en Credit Suisse, de Amerikaanse banken JPMorgan Chase, Citi, Goldman Sachs en Bank of America en de Japanse bank MUFG. Al deze banken onderschreven ten minste één obligatie-uitgifte door QatarEnergy in 2021 om in totaal bijna 12 miljard US dollar op te halen. De opbrengsten van deze obligatie-uitgiftes zullen ook worden gebruikt voor de uitbreiding van het North Field. Daarnaast kunnen Shell, TotalEnergies, ConocoPhillips, ExxonMobil en Eni ook rekenen op verdere financiering door hun grootste ondersteuners BNP Paribas, Morgan Stanley, Barclays, Crédit Agricole, Citi, JPMorgan Chase, UniCredit, Intesa Sanpaolo, Bank of America en TD Bank.”

- Henrieke Butijn

NOORWEGEN: INHEEMSE SAMI BEDREIGD DOOR GASEXPANSIE

“NewStatoil” Action at Arctic Race in Norway

© Christian Åslund / Greenpeace

Noorwegen was de belangrijkste bron van gas voor België, verantwoordelijk voor 36% van de totale invoer in 2022. Dit was via de pijpleiding die doorheen de Noordzee toekomt in de Fluxys pijpleidingen in Zeebrugge, en als transit via Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR)
- Recht op een gezonde leefomgeving - art. 6 IVBPR en art. 12 IVESCR
- Recht land gebruikt voor levensonderhoud - art. 11 IVESCR
- Recht op zelfbeschikking, recht op land, recht op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming, recht op restitutie en schadevergoeding
- VN-verklaring over de rechten van inheemse volken

Ingrid Skjoldvær, 28 jaar oud⁷⁶:

Ingrid Skjoldvær

© Lasse Fløde /
Greenpeace

“Ik kom uit een kleine gemeenschap in Noord-Noorwegen boven de poolcirkel. Er wordt voorspeld dat de klimaatverandering in het noordpoolgebied ernstige gevolgen zal hebben, en sommige gevolgen treffen de lokale gemeenschappen nu al. Door de opwarming van de oceanen verplaatsen de kabeljauwbestanden waarvan we al duizenden jaren afhankelijk zijn, zich verder naar het noorden, waartoe ook de visserij wordt gedwongen. De rendierhoeders van de inheemse Sámi hebben moeite om weidegrond te vinden voor hun rendieren vanwege de ongelijke winters en de veranderende klimaatomstandigheden, waardoor hun cultuur en levensonderhoud in gevaar komen.”

De langdurige gashandel tussen Noorwegen en België begon in 1977⁷⁷, maar werd in 1993 geconsolideerd toen de Zeepipe werd geopend. Deze 1445 km lange gasleiding vervoert gas uit Noorwegen naar het Belgische systeem van Fluxys⁷⁸ en was in 2022 de belangrijkste gasbron voor België. Deze invoer heeft echter een prijs en Fluxys importeert niet alleen gas uit Noorwegen, maar meteen ook een hele reeks schendingen van de mensenrechten.

Noorwegen, de op één na grootste olie- en gasproducent van Europa, zit verstrikt tussen een machtige fossiele brandstofindustrie, haar plan om het land te elektrificeren en de angst van haar inwoners om de energieprijzen verder te zien stijgen. Omdat olie en gas ongeveer de helft uitmaken van de totale waarde van de Noorse exportgoederen, draagt het land ook de last om Europa te voorzien van de toegenomen vraag naar energie. Dit verklaart de enorme investeringen om de productie van fossiele brandstoffen uit te breiden.⁷⁹ Ondanks de enorme natuurlijke energiebronnen duwen concurrerende nationale en EU-belangen het land verder weg van de focus op de overgang naar hernieuwbare energie, waardoor niet alleen de eigen energiebehoefte in de komende jaren in gevaar komt, maar ook inheemse gemeenschappen en het controversiële wereldwijde gemeengoed: het Noordpoolgebied.⁸⁰

76 Greenpeace Nordic, Meet the applicants, <https://www.greenpeace.org/norway/historier/klimaandringer/meet-the-applicants/>

77 SPF Economie, Internationale gashandel in België Vaststelling van de herkomst en bestemming van de in- en uitvoer en eliminatie van de doorvoer uit de jaargegevens (2019), <https://economie.fgov.be/nl/file/348691/download?token=jxrDWFbu#:~:text=In%201977%20voerde%20Belgi%C3%AB%20voor,de%20Ing%2Dterminal%20van%20Zeebrugge>

78 Global Energy Monitor, Zeepipe gas pipeline, https://www.gem.wiki/Zeepipe_Gas_Pipeline

79 Stockholm Environmental Institute et al., The Production Gap Report (2021), https://productiongap.org/wp-content/uploads/2021/11/PGR2021_web_rev.pdf

80 Reuters, In big power producer Norway plans greener industry meet resistance (2023), <https://www.reuters.com/business/sustainable-business/big-power-producer-norway-plans-greener-industry-meet-resistance-2023-03-02/>

Ingrid Skjoldvær, 28 jaar oud⁸¹:

“Ik dien deze klacht in bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens omdat ik van mening ben dat het Noorse besluit om de olieboringen in de Barentszee in het Noorse Noordpoolgebied uit te breiden een bedreiging vormt voor de mensenrechten op leven en welzijn die mij worden toegekend in artikel 2 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.”

De Arctische vernietiging, schending van recht op leven en gezondheid.

Het betwiste Noordpoolgebied is het speelveld van een geopolitieke wedstrijd tussen verschillende naties. Deze enorme bevroren vlakke wordt door de concurrenten gezien als een economische hoofdvogel.⁸² Een paar dagen voor de ratificatie van het Akkoord van Parijs heeft Noorwegen verschillende nieuwe olie- en gaswinningsvergunningen uitgegeven voor de zuidelijke Barentszee.⁸³ Dat is geen verrassing, want Noorwegen heeft toegezegd de productie van olie en gas te vergemakkelijken en ervoor te zorgen dat nieuwe exploratiegebieden beschikbaar worden. Tegelijkertijd verscherpte het zijn klimaatdoelstellingen.⁸⁴

Het lijkt geen twijfel dat een voortgezette en uitgebreide vergunningverlening meer emissies met zich meebrengt. In de loop van verschillende rechtszaken is Noorwegen beschuldigd van het schenden van zijn zorgplicht. Het zou immers moeten stoppen met het boren naar olie- en gasvelden, omdat dit resulteert in de schending van verschillende mensenrechten, waaronder het recht op leven, het recht op privé- en gezinsleven en het recht op een gezond milieu.⁸⁵

Het verlenen van vergunningen in de huidige klimaatcontext vormt niet alleen een directe bedreiging voor mensen in Noorwegen, maar ook voor de wereldbevolking. De hangende zaak voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, die volgt op verschillende rechterlijke beslissingen waarbij aanvragers bot vingen, kan de loop van de Noorse geschiedenis veranderen.⁸⁶ Het is de eerste keer dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zal beslissen of de voortzetting van de olie- en gasproductie een schending van de mensenrechten vormt in de context van de huidige klimaatcrisis. De jurisprudentie die voortvloeit uit de beslissing van het Hof zou een ongekende impact kunnen hebben binnen de Noorse

81 Greenpeace Nordic, Meet the applicants, <https://www.greenpeace.org/norway/historier/klimaendringer/meet-the-applicants/>

82 EEAS, Arctic key region for EU and global security (2021) https://www.eeas.europa.eu/eeas/arctic-key-region-eu-and-global-security-0_en

83 Climate case chart, application for Greenpeace Norway (2021), https://climatecasechart.com/wp-content/uploads/non-us-case-documents/2021/20210615_Application-no.-3406821_petition-1.pdf

84 Stockholm Environmental Institute et al., The Production Gap Report (2021), https://productiongap.org/wp-content/uploads/2021/11/PGR2021_web_rev.pdf

85 Climate case chart, Greenpeace Nordic v. Norway (2021), <https://climatecasechart.com/non-us-case/greenpeace-nordic-assn-v-ministry-of-petroleum-and-energy-ecthr/>

86 Climate case chart, Greenpeace Nordic v. Norway (2021), <https://climatecasechart.com/non-us-case/greenpeace-nordic-assn-v-ministry-of-petroleum-and-energy-ecthr/>

grenzen.⁸⁷ Daarnaast verschuift het groeiende bewustzijn in de wereld. Het verhaal van zorgplicht buiten het soevereine grondgebied wordt geïllustreerd door een recente uitspraak van het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens, die het verhaal van broeikasgasemissies met gevolgen buiten de grenzen van een staat aan de kaak stelt.⁸⁸

Activist Laura Breikreutz in Norway

© Jonne Sippola / Greenpeace

Inheemse gemeenschappen - Sami-volken, schendingen van het recht op een gezonde leefomgeving, land gebruikt voor levensonderhoud, en de rechten van inheemse volken.

In Europa worden inheemse volken geconfronteerd met negatieve gevolgen van de winning van fossiele brandstoffen en klimaatverandering.⁸⁹ De Sami-volken leven al duizenden jaren sedentair of semi-nomadisch in de Sápmi-regio, die delen van verschillende landen beslaat (waaronder Noorwegen).⁹⁰ De Sami-volken zijn van oudsher afhankelijk van jagen, vissen, verzamelen, het zetten van vallen en - de kern van hun traditie - rendierhoeden.⁹¹

⁸⁷ Climate case chart, Greenpeace Nordic v. Norway (2016) Greenpeace Nordic Ass'n v. Ministry of Petroleum and Energy (People v Arctic Oil) - Climate Change Litigation

⁸⁸ Inter-American Court of Human Rights, The Environment and Human Rights advisory opinion (2017), https://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_23_esp.pdf

⁸⁹ Jaakkola, J., Juntunen, S. & Näkkäläjärvi, K., The Holistic Effects of Climate Change on the Culture, Well-Being, and Health of the Saami, the Only Indigenous People in the European Union (2018), <https://link.springer.com/article/10.1007/s40572-018-0211-2>

⁹⁰ Melhus, M., Eliassen, B. M., and Ragnhild Broderstad, A., From rural to urban living - migration from Sami core areas to cities in Norway. Study design and sample characteristics (2020) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7480478/>

⁹¹ Anaya, S. J., Report of the Special Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples, James Anaya: addendum (2011), <https://digitallibrary.un.org/record/709556>

Lasse Eriksen Bjørn, 24 jaar oud⁹²:

Lasse Eriksen Bjørn

© Lasse Fløde /
Greenpeace

“Als jongere uit de Sámi-cultuur ben ik bang voor de impact die klimaatverandering zal hebben op de manier van leven van mijn volk. Historisch gezien heeft de Noorse regering een repressief beleid gevoerd tegenover de Sámi, maar de laatste jaren zien we een heropleving van deze cultuur. De Sámi-cultuur is nauw verbonden met het gebruik van de natuur en de visserij is essentieel. Het zou onmogelijk zijn om onze cultuur voort te zetten zonder de traditionele exploitatie van de oceanen. Een bedreiging voor onze oceanen is een bedreiging voor ons volk.”

De levensstijl van rendierhouders wordt beïnvloed door extreme weersomstandigheden (dooien van de permafrost, hittegolven, veranderingen in neerslag en temperatuur), veranderingen in de vegetatie, de samenstelling van vis- en rendierbestanden en de verspreiding van ziekten over de weidegronden van hun rendieren, maar ook onder het Sami-volk (chronische ziekten als gevolg van luchtvervuiling). Het vooruitzicht van onzekerheid over hun toekomstige levensomstandigheden heeft ook gevolgen voor hun geestelijke gezondheid. Hun levensstijl is immers gebaseerd op jagen en vissen, maar ook op culturele kennis, taal en tradities.⁹³ UNESCO erkent dat klimaatverandering een bedreiging vormt voor hun culturele identiteit.⁹⁴

Zoals de speciale VN-rapporteur voor inheemse volkeren benadrukt:

*“In de context van de ontginning van delfstoffen (...) moet bijzondere aandacht worden besteed aan het waarborgen van de traditionele middelen van bestaan van de Sami, met inbegrip van rendierhoeden en zalmvisserij”.*⁹⁵

⁹² Greenpeace Nordic, Meet the applicants, <https://www.greenpeace.org/norway/historier/klimaendringer/meet-the-applicants/>

⁹³ Jaakkola, J., Juntunen, S. & Näkkäläjärvi, K., The Holistic Effects of Climate Change on the Culture, Well-Being, and Health of the Saami, the Only Indigenous People in the European Union (2018), <https://link.springer.com/article/10.1007/s40572-018-0211-2>

⁹⁴ UNESCO, The Sámi of Jokkmokk challenging modernity (2019), <https://en.unesco.org/courier/2019-1/sami-jokkmokk-challenging-modernity>

⁹⁵ OHCHR, Land and resource rights are key Sámi peoples self-determination UN rights Expert says (2015), <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/08/land-and-resource-rights-are-key-sami-peoples-self-determination-un-rights>

Concurrentie tussen het traditionele landgebruik en de fossiele brandstofindustrie vormt een directe bedreiging voor hun toegang tot land en natuurlijke hulpbronnen, die aan de basis liggen van hun manier van leven.⁹⁶ Een van de uitdagingen voor de Sami-bevolking is om daadwerkelijk deel uit te maken van het besluitvormingsproces over de mijnbouwindustrie, zodat ze hun land kunnen blijven gebruiken voor het hoeden van rendieren.⁹⁷

Onverantwoorde uitbreidingsplannen voor fossiele brandstoffen in Noorwegen

Ondanks globale erkenning voor het feit dat een opwarming met 1,5°C een grote antropogene bedreiging vormt voor het klimaat, worden de Noorse olie- en gasvelden nog steeds uitgebreid.⁹⁸ Het gebrek aan transparantie en verantwoording vanwege de staat over de methaan- en CO₂-emissies die deze velden toevoegen, creëert onomkeerbare milieuschade binnen en buiten het Noorse grondgebied. De poging van de staat om zijn verantwoordelijkheid te beperken tot schade die zich op zijn grondgebied voordoet, wordt echter tenietgedaan door de gevolgen van de klimaatverandering die nationale grenzen generaties lang irrelevant zullen maken.

Lasse Eriksen Bjørn, 24 jaar oud⁹⁹:

“Hoe kunnen we onze cultuur, die leeft op basis van traditionele kennis over de natuur, voortzetten als de soorten die onze cultuur eeuwenlang heeft gekoesterd, verdwijnen? Ik vrees dat de volgende generatie nooit zal leren hoe ze van de fjord moet leven, zoals ik van mijn grootouders heb geleerd toen ik opgroeide.”

⁹⁶ OHCHR, Land and resource rights are key Sámi peoples self-determination UN rights Expert says (2015), <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2015/08/land-and-resource-rights-are-key-sami-peoples-self-determination-un-rights>

⁹⁷ Raitio, K., Allard, C., Lawrence, R. Mineral extraction in Swedish Sápmi: The regulatory gap between Sami rights and Sweden's mining permitting practices (2020), <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S026483771931419X>

⁹⁸ Climate case chart, Application, https://climatecasechart.com/wp-content/uploads/non-us-case-documents/2021/20210615_Application-no.-3406821_petition-1.pdf

⁹⁹ Greenpeace Nordic, Meet the applicants (2021), <https://www.greenpeace.org/norway/historier/klimaendringer/meet-the-applicants/>

RUSLAND: RUSSISCH GAS FINANCIERT DE OORLOG TEGEN OEKRAÏNE

Protest in front of the Belgian Ministry of Foreign Affairs

© Amadeo Ghiotto / Greenpeace

Russische gasuitvoer naar België in 2022 was verantwoordelijk voor 12.6% van de totale Belgische gasimport dat jaar. Veel hiervan werd heruitgevoerd, maar kwam wel in de LNG-terminal van Fluxys terecht via het lange termijncontract dat Fluxys heeft met Yamal LNG.

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Verbod op foltering - art. 7 IVBPR
- Verbod op willekeurige detentie - art. 9 & 10 IVBPR
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht van een kind op zijn identiteit en om niet gescheiden te worden van zijn ouders - art. 8 & 9 Kinderrechtenverdrag

Oleh Savytskyi

© Greenpeace

”Mijn naam is Oleh Savytskyi en ik ben een senior campagnemanager van Razom We Stand NGO. En vandaag hebben we een officiële open brief overhandigd aan de Belgische regering hier op het ministerie van Buitenlandse Zaken. We eisen een onmiddellijk verbod op de overslag van Russisch LNG in Zeebrugge, dat bijdraagt aan de financiering van oorlogsmisdaden in Oekraïne en rechtstreeks bijdraagt aan de winsten van Novatek, dat militaire eenheden in Oekraïne financiert, huurlingen financiert die Oekraïense mensen doden en oorlogsmisdaden begaan. En we zullen er alles aan doen om de Russische gasexport te stoppen. En als Fluxys daar tegen is, gaan we achter jullie aan en zorgen we ervoor dat het Nationaal Agentschap voor Corruptiepreventie Fluxys op de lijst van internationale oorlogssponsors zet.”

- Oleh Savytskyi, 2023

De Russische oorlog tegen Oekraïne: systematische schendingen van het internationaal humanitair recht en de mensenrechten.

De Russische invasie van Oekraïne, eerst in de Krim en de Donbas-regio in 2014 en veel grootschaliger vanaf 24 februari 2022, is een agressie-oorlog in strijd met artikel 2(4) van het VN Handvest. Dit geldt ook voor de annexatie van de daarbij bezette gebieden. Agressie is ook een internationaal-rechtelijk misdrijf volgens het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof. Tevens blijkt Rusland in zijn oorlogsvoering systematisch het internationaal humanitair recht te schenden.

Deze oorlog heeft een grote humanitaire kost. Meer dan 6 miljoen Oekraïners, of 15% van de bevolking, hebben hun land ontvlucht. Zo'n 5 miljoen mensen is op de vlucht binnen Oekraïne.¹⁰⁰ Ooit was dit 8 miljoen mensen, maar ondertussen zijn een hoop mensen terug naar huis gegaan.¹⁰¹ Dit betekent wel dat ongeveer een derde van de bevolking minstens tijdelijk voor het oorlogsgeweld op de vlucht is moeten gaan. Het OHCHR registreerde bijna 10.000 burgerslachtoffers. Het stelt echter ook dat dit een onderschatting is. Dit omdat het niet in staat was onderzoek te voeren in een aantal steden, zoals Mariupol of Severodonetsk, die tijdens het conflict zwaar onder vuur hebben gelegen.

Het grootste deel van die burgerslachtoffers vielen ten gevolge van bombardementen en aanvallen met explosieve wapens op steden. Zulke aanvallen op burgerdoelwitten, of aanvallen waarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen burgers en militairen, betekenen een zware

¹⁰⁰ OHCHR, Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine (2023), para. 15, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A-78-540-AEV.pdf>

¹⁰¹ Displacement Tracking Matrix, Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 4 (2022), <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>; <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-4-29-april-3-may-2022>

schending van het internationaal humanitair recht. Dit geldt ook voor de bombardementen met raketten en drones op de energie-infrastructuur of de exportinfrastructuur van graan. Beide zijn duidelijk civiele infrastructuur en het systematisch aanvallen daarvan wijst erop dat de burgerbevolking als doelwit genomen wordt in de oorlogsvoering.

Ook wanneer het Russische leger een gebied bezet heeft, blijkt het zich schuldig te maken aan systematische schendingen van het internationaal humanitair recht. De foltering en executie van burgers in Bucha tijdens de aanval op Kiev zijn uitvoerig gedocumenteerd in de media, maar ook elders vonden gelijkaardige feiten plaats. en werden massagraven gevonden. De rapporten van de VN en van verschillende mensenrechtenorganisaties maken ook melding van onwettige opsluitingen van burgers en foltering in detentiekampen. Een deel van de opgesloten burgers wordt ook overgebracht naar Rusland. Tenslotte blijkt Rusland ook op grote schaal kinderen over te brengen naar Rusland en voor adoptie ter beschikking te stellen.¹⁰²

Russisch gas financiert de oorlog

De LNG-export vanuit Yamal naar België heeft niet enkel negatieve gevolgen in Yamal zelf. Rusland financiert er ook in belangrijke mate zijn oorlog tegen Oekraïne mee. De EU heeft sancties ingesteld tegen Russische olie en steenkool, maar niet tegen Russisch gas. Dit omwille van de Europese afhankelijkheid van het Russische gas, die de EU weliswaar tracht te verkleinen maar voorlopig niet helemaal achterwege kan laten. En terwijl de aanvoer van gas door een aantal Russische pijplijnen is stopgezet, schakelt Rusland over naar export als LNG.

“De Belgische regering is eigenlijk een voorbeeld van verschrikkelijke onverantwoordelijkheid en passiviteit, want ze werden een jaar geleden op de hoogte gebracht van deze kwestie door Belgische NGO’s en ze deden niets om de banden tussen Fluxys en Novatek te verbreken. En het is hun mandaat om het gasbedrijf te reguleren en het is hun mandaat om sancties op te leggen aan Rusland. En terwijl veel andere landen actie ondernemen en Rusland verhinderen om enorme winsten te maken, zoals het VK en de VS, blijft België gewoon achter. En we zien nog steeds dat de Belgische regering er niet in slaagt om haar eigen gasbedrijf te reguleren.”

- Oleh Savytskyi, 2023

102 OHCHR, Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 19 oktober 2023, A/78/540, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A-78-540-AEV.pdf>; OHCHR, Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine (2023) https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A_HRC_52_62_AUV_EN.pdf; Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine (2022) <https://www.ohchr.org/en/documents/reports/a77533-independent-international-commission-inquiry-ukraine-note-secretary>.

Daarbij speelt de LNG-terminal in Zeebrugge en het Belgische gasbedrijf Fluxys een cruciale rol. Yamal LNG had nood aan een haven waar ze de LNG over kan zetten van haar ijsbreker-tankers op gewone tankers. Fluxys sloot in 2015 een contract met een looptijd van 20 jaar af met Yamal LNG, en bouwde een vijfde opslagtank in de Haven van Zeebrugge die louter ten dienste staat van de overslag van Russisch gas. Verdere afspraken tussen Fluxys en Yamal LNG in 2020 bepaalden dat er een jaarlijkse capaciteit voor de overslag van 18.4 bcm Russisch gas beschikbaar zou zijn voor Yamal LNG. Dat aandeel komt overeen met 3/4 van de productiecapaciteit van Yamal LNG.

Resultaat: 72% van alle Russische LNG-overslag in de EU in 2022 vond plaats in Zeebrugge. Die overslag van Russisch gas in Zeebrugge is overigens niet bestemd voor de Europese markt. In 2021 belandde volgens berekeningen van IEEFA niet minder dan 89% van het LNG uit Yamal/Sabetta dat op die manier werd overgeslagen in Zeebrugge op de Aziatische markt.¹⁰³

“Dankzij de overslag in Zeebrugge kon de Russische terminal Yamal LNG in 2022 bijna 3 miljard euro verdienen op het gas dat naar markten buiten de EU werd geleverd. Tegelijkertijd ontvangt Fluxys slechts 50 miljoen euro per jaar. Novatek heeft dus enorme winsten gemaakt en weinig dividend uitgekeerd aan Fluxys. En Rusland heeft ook de belastingen op LNG-export verhoogd en nu draagt het nog meer bij aan de Russische oorlogskas.”

- Oleh Savytskyi, 2023

Anderzijds wordt er ook Russisch gas ingevoerd en geïnjecteerd op het eigen Belgische gasnet. Een groot deel ervan wordt weer uitgevoerd naar Duitsland, maar de Belgische gasconsumptie is niet volledig vrij van Russisch gas.

Het belang voor de Russische oorlogsfinanciering kan onmogelijk over het hoofd gezien worden. Recente nieuwe Russische belastingen tonen dit aan: in november 2022 voerde Rusland nieuwe belastingen in om de oorlogskost te kunnen dragen, en om de impact van sancties te counteren. Voor het Yamal LNG-project betekende dat een belastingsverhoging van 20% naar 34%. Deze maatregel zou volgens het Russische ministerie van Financiën ongeveer 2.5 miljard dollar moeten opbrengen in 2023.¹⁰⁴ Het Russische gas ook aan sancties onderwerpen zou dus een belangrijke impact hebben. Zeker als we zien dat na 1 jaar oorlogsvoering de Russische inkomsten uit energie-export gehalveerd zijn.¹⁰⁵

Russische gasbedrijven spelen trouwens ook op een meer rechtstreekse rol in de financiering van de oorlog. Zij recruteren mee contractsoldaten of huurlingen door hen, bovenop het officiële loon betaald door de Russische

103 IEEFA, Belgian LNG terminal Zeebrugge supporting year-round Russian LNG supplies to non-European markets (2022), <https://ieefa.org/resources/belgian-lng-terminal-zeebrugge-supporting-year-round-russian-lng-supplies-non-european>

104 Upstream Online, Russia slaps higher taxes on oil and gas concerns (2022), <https://www.upstreamonline.com/production/russia-slaps-higher-taxes-on-oil-and-gas-concerns/2-1-1352870>

105 Financial Times, Russia's budget deficit soars as energy revenues slump by almost half (2023) <https://www.ft.com/content/3def31b3-ca3d-4d6b-8add-3008ac6dfb44>

overheid, een bijkomend loon uit te betalen. Door de job als soldaat financieel aantrekkelijker te maken kan de Russische overheid een onpopulaire mobilisatie vermijden, terwijl ook het staatsbudget niet zichtbaar extra belast wordt. Deze manier wordt onder meer gebruikt door Novatek, de hoofdaandeelhouder van Yamal LNG. Via de eigen stichting Muzhestvo, wat vertaald kan worden als moed, verdubbelt Novatek zo het loon van soldaten.¹⁰⁶

Novatek organiseert en financiert dus mee de Russische oorlog in Oekraïne. Het Franse Total heeft een aandeel van 19,4% in Novatek en 20% in Yamal LNG. Het is ook de afnemer van een kwart van het Yamal-gas onder een langlopend contract.¹⁰⁷

106 IStories, How the Russian Billionaires Provide Mercenaries to the Russian Army (2023) <https://storage.googleapis.com/istories/en/stories/2023/08/01/billionaires-mercenaries/index.html>

107 IIEEFA, Belgian LNG terminal Zeebrugge supporting year-round Russian LNG supplies to non-European markets (2022), <https://ieefa.org/resources/belgian-lng-terminal-zeebrugge-supporting-year-round-russian-lng-supplies-non-european>

RUSLAND: INHEEMSE NENETS VOLKEN BEDREIGD DOOR DE GASINDUSTRIE

Russian pipeline crossing Nenets' traditional lands.

© Christophe Blitz

Russische gas uitvoer naar België in 2022 was verantwoordelijk voor 12.6% van de totale Belgische gasimport dat jaar. Veel hiervan werd heruitgevoerd, maar kwam wel in de LNG terminal van Fluxys terecht via het lange termijn contract dat Fluxys heeft met Yamal LNG.¹⁰⁸

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR)
- Recht op een gezonde leefomgeving - art. 6 IVBPR en art. 12 IVESCR
- Recht land gebruikt voor levensonderhoud - art. 11 IVESCR
- Recht op zelfbeschikking, recht op land, recht op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming, recht op restitutie en schadevergoeding VN-verklaring over de rechten van inheemse volken

¹⁰⁸ IStories, How the Russian Billionaires Provide Mercenaries to the Russian Army (2023) <https://storage.googleapis.com/istories/en/stories/2023/08/01/billionaires-mercenaries/index.html>

Het schiereiland Yamal, dat deel uitmaakt van de federale entiteit Okrug, ligt in het noorden van West-Siberië en is het toneel van een voortdurende strijd tegen extreme omstandigheden. Twee spelers nemen het tegen elkaar op in dit bevroren land waar de temperatuur onder de -50° Celsius daalt. Onder de sneeuw en het ijs zijn twee soorten grondstoffen te vinden: gas en korstmossen. Sinds de ontdekking door Gazprom in 1970 kruisen de fossiele brandstofindustrie en inheemse gemeenschappen elkaars pad. Nu sommigen geloven dat onder de permafrost een van de belangrijkste onaangeboorde aardgasvoorraden ter wereld ligt, zou het gemeenschappelijke erfgoed van de mensheid wel eens een van de laatst overgebleven nomadenroutes kunnen verliezen, veroordeeld door uitdijende spoorwegen en pijpleidingen. Hoewel de levensduur van fossiele brandstoffen eindig is, zullen de tradities, als ze niet in stand worden gehouden, voor altijd verdwijnen.

Voor Albert Serotetto, van de inheemse Nenets-bevolking op Yamal, gaat het over het voortbestaan van zijn traditionele levensstijl:

Alberto Serotetto ©
Gaz russe, la dernière
route des Nenets

“Op een dag had ik dienst met mijn vader in de toendra. Ik stond te roken aan de voet van de gasvelden. De kranen en bulldozers waren in actie. Beetje bij beetje werden de sporen van de rendieren bedekt door geel zand. Ik zei tegen mezelf: “Mijn familie zal net als deze rendiersporen zijn, als ik niet ga studeren, zullen ze verdwijnen en zal ik ze niet kunnen helpen”.

De rol van Fluxys in de Yamal-gashandel

Zoals we in de vorige Russische casestudy hebben besproken, sloten Fluxys en Yamal LNG in 2015 een contract voor 20 jaar af voor de overslag van bijna 8 miljoen ton LNG per jaar.¹⁰⁹ De ‘Belgische hub’ voor Russisch gas krijgt steeds meer aandacht van de media die wijzen op het ‘absolute recordvolume aan Russisch vloeibaar gas’ in 2022 en ook vraagtekens plaatsen bij de houding van Fluxys, dat zich verschuilt achter de non-discriminatieregel, waardoor het zijn contract niet zou kunnen stopzetten.¹¹⁰ Vandaag ontvangt de LNG-terminal in Zeebrugge tankers die van het Yamal-schiereiland naar Aziatische markten varen, maar ook België bevoorraden. Tussen 2019 en 2022 verviervoudigde het aandeel Russisch gas.¹¹¹ Fluxys en energieleveranciers die de Belgische terminal gebruiken, zijn verantwoordelijk voor schade

¹⁰⁹ Fluxys, Annual report (2021), https://www.fluxys.com/-/media/project/fluxys/public/corporate/fluxyscom/documents/fluxys-belgium/corporate/tyndp/2021/tyndp_flux_be_lng_2021_2030_en_external.pdf

¹¹⁰ RTL, Le port de Zeebrugge épinglé pour être une plaque tournante du gaz russe (2023), <https://www.rtl.be/actu/belgique/societe/le-port-de-zeebrugge-epingle-pour-etre-une-plaque-tournante-de-gaz-russe/2023-03-24/article/536378> & The Brussels Times, Zeebrugge LNG Terminal indirectly funds Russian war effort (2023), <https://www.brusselstimes.com/411720/zeebrugge-lng-terminal-indirectly-funds-russian-war-effort>

¹¹¹ Greenpeace Belgique, Il est grand temps de parler du gaz (2023), https://www.greenpeace.org/static/planet4-belgium-stateless/2023/02/add54128-greenpeace-il_est_grand_temps_de_parler_du_gaz.pdf

aan de Arctische en Nenets-gemeenschap.¹¹² Het Yamal LNG-project vermindert het vermogen van de Nenets om zich aan te passen aan de klimaat- en sociale veranderingen door hun milieu te vervuilen, de druk op de toendra te verhogen en hun mogelijkheden om te reizen en hun kudde te voeden te beperken, wat een directe impact heeft op de kern van hun levensonderhoud en hun recht op voedselzekerheid, economie en gezondheid.

Russische gasexpansie schendt inheemse rechten

In het Yamal District bestaat 70% van de bevolking uit inheemse volken en de helft van hen is nomade rendierhouder.¹¹³ Duizend jaar geleden lijkt het, alsof er nooit iets veranderd is: de Nenets leven en trekken nog steeds rond op de toendra, ze verkopen en ruilen de huid of het vlees van rendieren voor handelswaar (brood, thee, petroleum, brandstof, enz.), gaan gekleed in handgemaakte kledij, spreken de taal van hun voorouders en wonen nog steeds in traditionele tenten die “Tchoum” worden genoemd.

Hun hele identiteit, traditie en economische leven is afhankelijk van het houden van rendieren, waarbij de grootte van hun kudde een belangrijk onderdeel is van de rijkdom en het prestige van de familie.¹¹⁴ Het leven van de Nenets-volkeren wordt in gevaar gebracht door gasbedrijven die hoger gelegen, goed gedraineerde delen van de toendra onderzoeken om er transportinfrastructuur te ontwikkelen.¹¹⁵

Albert gaat verder: hij zag de gaswinning, en alle gevolgen ervan, zich ontwikkelen op zijn schiereiland.

“Het is ondenkbaar dat we zo door kunnen gaan.” “Veel boeren zullen verdwijnen. De sluiting zal dood en ellende veroorzaken. Mensen zullen in alcoholisme vervallen omdat ze niets te doen hebben. Ze zullen niet weten wat ze met hun leven aan moeten. Ze hebben niets te doen in de stad en bovendien hebben ze geen plek om te wonen. Ze zullen net als de daklozen zijn.”

Toegenomen concurrentie om landbronnen vormt de grootste bedreiging voor de herderscultuur, aangezien het vermogen van de herders om zich aan te passen aan veranderende klimatologische omstandigheden sterk afhankelijk is van hun geografische mobiliteit. De manieren waarop olie- en gaswinning worden geïmplementeerd en geëxploiteerd negeren vaak de lokale behoeften en de bestaande lokale praktijken van het landgebruik door rendierhoeders.¹¹⁶

¹¹² Fluxys, Zeebrugge LNG terminal: transshipment under Yamal long-term contract started (2020), https://www.fluxys.com/en/press-releases/fluxys-belgium/2020/20200107_press_long_term_contract_started

¹¹³ Morgounova Schwalbe, D., Multinationales, Yamal LNG project report, (2016) p. 12, https://multinationales.org/IMG/pdf/yamal_lng_project_report_schwalbe_final_web.pdf

¹¹⁴ ibidem

¹¹⁵ ibidem

¹¹⁶ ibidem

Er zijn veel hiaten in de wetgeving die bedoeld is om ruimte te bieden voor een dialoog tussen de inheemse bevolking, gasbedrijven en de staat, waaruit blijkt dat de inheemse bevolking grote behoefte heeft om effectief deel te nemen aan het besluitvormingsproces.¹¹⁷ De enige mensen die geïnformeerd worden, zijn degenen die formeel geregistreerd zijn. Dit gebeurt op basis van clanindelingen, waardoor herders die geen deel uitmaken van clans of niet geregistreerd zijn, uitgesloten worden. Elke poging om te protesteren tegen de vernietiging van het Yamal-schiereiland is zinloos vanwege de corruptie van de staat: “Of je nu klaagt of niet, het maakt niet uit. Zelfs als mensen iets zeggen, luistert er niemand. Ze blijven doen wat ze tot nu toe hebben gedaan. Het enige waar ze [het bestuur] aan denken is het vullen van hun eigen zakken.”¹¹⁸

In feite heeft het Yamal LNG-project honderden hectare weiland vernietigd, zonder echte compensatie of genoegdoening. “Er werden mensen stenen huizen beloofd, maar ze kregen paneelhuizen; er werden oversteekplaatsen voor rendieren beloofd om pijpleidingen over te steken, maar ze kregen deze op de verkeerde plaatsen; er werden afvalrecyclinginstallaties beloofd, maar er zijn nog geen installaties gebouwd. In plaats daarvan lijkt de gevolgde aanpak erop neer te komen dat de mensen eenvoudig van hun grondgebied worden verwijderd, ofwel door hun rendieren te doden of door ze van het land te verjagen.”¹¹⁹

Tenslotte voegt Albert er nog aan toe:

“Er zit niet eens vis in de meren. Hoe redden we het zonder inkomen? Dit zal tot ernstige sociale problemen leiden. De nomadische manier van leven is in gevaar”.

Russische methaanlekken ontdooien inheemse rendieren en voetstappen van herders

Kort na de verkiezing van Poetin in 2000 maakte het Noordpoolgebied zijn rentree op de politieke agenda. In 2013 werd het LNG-productieproject van Novatek op het schiereiland Yamal afgerond, met als doel de nationale veiligheid van het land en de grenzen en ontwikkeling van het Noordpoolgebied veilig te stellen. Het project omvat zowel de gaswinning als de verschepping naar de EU. Bovendien werd een 100 km lange pijpleiding aangelegd in de haven van Sabetta, die ook een internationale luchthaven, accommodatievoorzieningen en LNG-ijsbrekers omvat.¹²⁰ De Yamal-pijpleiding is volgens satelliet data van het Europees Ruimteagentschap berucht voor vele methaan lekken in het uitgestrekte gebied.¹²¹ De Yamal-pijpleiding strekt zich uit over 2.000 km van Duitsland via Polen en Wit-Rusland naar Rusland.¹²²

117 ibidem

118 ibidem

119 ibidem

120 Navrenteva, N., Energy Policy in the Arctic: Yamal LNG in Russian International and domestic political agenda (2020), <https://popups.uliege.be/2593-9483/index.php?id=137#tocto1n2>

121 Reuters, Satellites reveal major new gas industry methane leaks (2020), <https://www.reuters.com/article/uk-climatechange-methane-satellites-insi-idUKKBN23W3KM>

122 Reuters, Satellites reveal major new gas industry methane leaks (2020), <https://www.reuters.com/article/uk-climatechange-methane-satellites-insi-idUKKBN23W3KM>

Arctische gasbusiness, mogelijk gemaakt door Westerse bedrijven.

EU-bedrijven die aandelen bezitten en langetermijncontracten hebben gesloten met het Yamal LNG-project, zoals het Franse TotalEnergies of TechnipFMC. Maar ook de twee Belgische baggerbedrijven Jan De Nul en Deme, die de haven van Sabetta hebben aangelegd, zijn ook verantwoordelijk voor het uitvoeren van due diligence.¹²³ Het excuus dat Fluxys gebruikt om zijn naam te zuiveren luidt dat “[ze] infrastructuur beheren (...) En daar houdt het op.” en de hete aardappel doorschuiven naar de volgende schakel in de keten is precies het tegenovergestelde van de bestaansreden van het due diligence-principe.¹²⁴ In het licht van de oorlog in Oekraïne zouden sommigen zich kunnen afvragen waarom EU-bedrijven zoals Fluxys geen economische sancties opgelegd krijgen. Bovendien heeft het Oekraïense nationale agentschap voor de preventie van corruptie Fluxys onlangs toegevoegd aan zijn lijst van internationale oorlogssponsors.¹²⁵ Mede onder druk van Oekraïense activisten zoals Oleh, wiens getuigenis in de andere Russische casestudie kan gelezen worden, die hier al langer voor pleiten.

123 Navrenteva, N., Energy Policy in the Arctic: Yamal LNG in Russian International and domestic political agenda (2020), <https://popups.uliege.be/2593-9483/index.php?id=137#tocto1n2>; De Tijd, Baggergroep DEME voor strafrechter in Russisch omkoopdossier na klacht Jan De Nul (2023), <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/economie/baggergroep-deme-voor-strafrechter-in-russisch-omkoopdossier-na-klacht-jan-de-nul/10496687.html>

124 L’Echo, Pourquoi Fluxys tient tant à son contrat de gaz russe de l’Arctique, <https://www.lecho.be/entreprises/energie/pourquoi-fluxys-tient-tant-a-son-contrat-de-gaz-russe-de-l-arctique/10377124.html>

125 Greenpeace Belgique, L’Ukraine place Fluxys sur la liste des sponsors de guerre internationaux (2023), <https://www.greenpeace.org/belgium/fr/communiquede-presse/55399/ukraine-place-fluxys-sur-la-liste-des-sponsors-de-guerre-internationaux/>

HET VERENIGD KONINKRIJK: EXPORT VAN AMERIKAANS EN QATAREES LNG ONDER BRITSE VLAG, EN DE UITBREIDING VAN NOORDZEEGAS

Culzean Gas Platform in the North Sea

© Marten van Dijk / Greenpeace

Van de totale Belgische gasimport in 2022 is 10% toerekenbaar aan Brits Noordzeegas. Dit komt ons land binnen via de Fluxys pijpleidingen Interconnector in Zeebrugge en BBL in Nederland.

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op respect voor privéleven, familie- en gezinsleven en huis - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ICESCR)
- Recht op een gezond milieu - art. 6 IVBPR en art. 12 ICESCR

“Aardgas dat in het Verenigd Koninkrijk wordt geïmporteerd, is onlosmakelijk verbonden met de menselijke gevolgen van klimaatverandering, giftige vervuiling en verlies van biodiversiteit die de gemeenschappen waar het gas wordt gewonnen, ondervinden. Dit kan niet worden genegeerd.” Baskut Tuncak, voormalig speciaal VN-rapporteur voor mensenrechten en giftige stoffen

Volgens data van Eurostat was Brits gas import verantwoordelijk voor een kwart van de totale gasimport naar België. In ons land werd dit vol lof onthaald als Brits gas dat de Belgen in tijden van crisis warm zou houden. In juli 2022 ging Belgisch minister voor Energie Tinne Van der Straeten nog op bezoek bij haar Britse collega Kwasi Kwarteng om de energie-samenwerking tussen de twee landen in de verf te zetten.¹²⁶

Maar in werkelijkheid is het VK al lang niet meer de gasgrootmacht die het decennia geleden was¹²⁷, en zorgt de eigen productie van gas in het Verenigd Koninkrijk maar voor 40% van de Britse gasmix.¹²⁸ De andere 60% van de Britse gasmix wordt aangevuld met import uit andere landen. Dit was vooral Noors Noordpoolgas, Amerikaans schaliegas, en Qatarees gas dat als Brits gas werd geherexporteerd over het kanaal. Zo kondigde de Amerikaanse President Biden onlangs nog aan hun LNG-export naar het VK te verdubbelen, in het kader van de Europese energievoorziening, om te herexporteren naar onder andere België.¹²⁹

De Britse gasimport is via de Interconnector-pijpleiding naar Zeebrugge, en de BBL-pijpleiding naar Nederland. Beiden zijn eigendom van Fluxys. In deze pijpleidingen van Fluxys worden de verschillende gassen gemengd tot een anonieme massa, en ontvangen in Zeebrugge onder de Britse vlag. De mensenrechtenschendingen in Noorwegen, de Verenigde Staten, en Qatar die ermee geassocieerd zijn, gaan dan ook verloren in de energiestatistieken die het rapporteren als “*Brits gas*”. Hoewel de oorsprong van het gas dus wordt verduisterd, blijft de impact pijnlijk reëel in de Sami, Golfkust, en Qatarese gemeenschappen waar het ontgonnen wordt. Aan elke import van Brits gas, door de pijpleiding van Fluxys, kleven de mensenrechtenschendingen geassocieerd met Noors, Amerikaans en Qatarees gas.

¹²⁶ Website van de minister van Energie Van der Straete, Van der Straeten verzekert goede (inter) connecties in Londen (2022) https://www.tinnevanderstraeten.be/van_der_straeten_verzekert_goede_inter_connecties_in_londen

¹²⁷ Webber, C., the evolution of the Gas Industry in the uk, <http://members.igu.org/old/gas-knowhow/publications/igu-publications/mag/april10/pages%20198-220.pdf>

¹²⁸ Greenpeace Belgium berekeningen van UK Gov data, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1181288/ET_4.2_AUG_23.xlsx en https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1181290/ET_4.4_AUG_23.xlsx

¹²⁹ AP News, US to boost natural gas exports to UK in energy partnershi (2022), <https://apnews.com/article/biden-british-politics-united-states-europe-climate-and-environment-13ba11cb978180731a636d57a35dc4a9>

Ook Brits gas uit de Noordzee is niet vrij van mensenrechtenschendingen

Hoewel de Britse gasextractie voornamelijk plaatsvindt in de Noordzee¹³⁰, waar geen mensen wonen, wil dat niet zeggen dat dit gas vrij is van mensenrechtenschendingen.

Al in 2021 zei het Internationaal Energieagentschap dat er nergens ter wereld ruimte is voor nieuwe olie- en gasexpansies als het wereldwijde energiesysteem in 2050 net zero moet zijn.¹³¹ Sterker nog: volgens de schatting in een recente studie¹³² dat 60% van de olie- en gasreserves in de grond moet blijven als de wereld nog maar een halve kans wil hebben om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C, zoals het akkoord van Parijs stipuleert. Onder andere VN-secretaris generaal António Guterres zei in 2022:

“Klimaatactivisten worden soms afgeschilderd als gevaarlijke radicalen. Maar de echt gevaarlijke radicalen zijn de landen die de productie van fossiele brandstoffen opvoeren. Investeren in nieuwe infrastructuur voor fossiele brandstoffen is morele en economische waanzin.”¹³³

Het is in deze context dat de Britse overheid de laatste jaren honderden nieuwe licenties voor olie- en gas exploratie uitgereikte.¹³⁴ Deze massale fossiele expansie wordt onder wetenschappelijke consensus¹³⁵ onvereenigbaar genoemd met de strijd tegen klimaatopwarming, maar werd vol trots aangekondigd door de Britse regering. Recent onderzoek door Greenpeace UK toonde dan ook aan dat deze nieuwe velden niet zullen helpen tegen de korte termijn energiecrisis, de prijzen niet naar beneden zullen halen, de economie niet vooruit zullen helpen, maar wél de Britse klimaatdoelen in gevaar zullen brengen.¹³⁶

130 Goffey, G, Gluyas, J., and Schofield, N., UK oil and gas fields: an overview (2020), <https://www.lyellcollection.org/doi/10.1144/m52-2019-48>

131 IEA, IEA: Renewables should overtake coal ‘within five years’ to secure 1.5C goal (2021), <https://www.carbonbrief.org/iea-renewables-should-overtake-coal-within-five-years-to-secure-1-5c-goal/>

132 Welsby, D., et al, Unextractable fossil fuels in a 1.5°C world (2021), <https://www.nature.com/articles/s41586-021-03821-8>

133 Carbon Brief, Factcheck: Why banning new North Sea oil and gas is not a ‘Just Stop Oil plan (2023), <https://www.carbonbrief.org/factcheck-why-banning-new-north-sea-oil-and-gas-is-not-a-just-stop-oil-plan/>

134 UK Government, Hundreds of new North Sea oil and gas licences to boost British energy independence and grow the economy (2023), <https://www.gov.uk/government/news/hundreds-of-new-north-sea-oil-and-gas-licences-to-boost-british-energy-independence-and-grow-the-economy-31-july-2023>

135 Carbon Brief, New fossil fuels ‘incompatible with 1,5 c goal’ comprehensive analysis finds (2022), <https://www.carbonbrief.org/new-fossil-fuels-incompatible-with-1-5c-goal-comprehensive-analysis-finds/>

136 Greenpeace UK, Media briefing labours proposal to stop new oil and gas (2023), <https://www.greenpeace.org.uk/resources/media-briefing-labours-proposal-to-stop-new-oil-and-gas/>

Lyndsay Walsh, klimaatadviseur bij Oxfam,
reageerde in De Standaard hierover:

“Meer fossiele brandstoffen oppompen in de Noordzee staat gelijk met de Britse klimaatdoelstellingen kapotslaan met een sloopkogel.”¹³⁷

Deze nieuwe licenties brengen de Britse energietransitie in gevaar, en zullen het land decennialang vastzetten in de uitbreiding van olie- en gas extractie.

Geen nieuwe olie- en gasvelden in de Noordzee om klimaatverandering tegen te gaan.

Koolstofemissies en klimaatverandering hebben een aanzienlijke impact op onze ecosystemen. Ze veroorzaken luchtvervuiling, resulteren in extreme temperaturen die droogte en hittegolven in de hand werken, en zorgen voor een stijging van de zeespiegel die leidt tot overstromingen. Tal van fundamentele mensenrechten, zoals het recht op leven, gezondheid, voedsel en een adequaat levensonderhoud, worden op negatieve wijze beïnvloed door de gevolgen van klimaatverandering.¹³⁸ Deze impact wordt zichtbaar bij elke nieuwe extreme weersgebeurtenis, met verlies van levens, schade aan gewassen en eigendommen tot gevolg. Zonder verdere actie zal klimaatverandering blijven leiden tot de verwoesting van zowel mens als planeet, met voortdurende schendingen van de mensenrechten als gevolg.

Vergelijkbaar met de Urgenda-klimaatzaak in Nederland¹³⁹ is het niet nakomen van de Britse overheid aan zijn klimaatdoelstellingen door deze massale uitbreiding van die olie- en gasvelden in strijd met haar zorgplicht op grond van de artikelen 2 en 8 uit het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM)¹⁴⁰.

Artikel 2: Recht op leven

Artikel 8: Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

De Britse overheid heeft een verplichting onder het EVRM en het IVBPR om deze rechten te beschermen tegen de reële dreiging van klimaatverandering. Want ondanks de wetenschappelijke consensus dat deze uitbreidingen in strijd zijn met het doel van 1.5°, duwt de Britse regering deze nieuwe velden er toch door. In tijden van klimaatcrisis en stijgende levens- en energiekosten - crises die op elkaar inwerken-, hebben de opeenvolgende Britse regeringen ingezet op meer fossiele energie.

¹³⁷ De Standaard, Britten willen een pak meer gas en olie uit de Noordzee halen: 100 licenties staan klaar, https://www.standaard.be/cnt/dmf20230731_95732965

¹³⁸ Greenpeace International, What does climate change have to do with human rights (2018), <https://www.greenpeace.org/international/story/19885/what-does-climate-change-have-to-do-with-human-rights/>

¹³⁹ Climate case chart, Urgenda v. Netherlands, <https://climatecasechart.com/non-us-case/urgenda-foundation-v-kingdom-of-the-netherlands/>

¹⁴⁰ ECHR, Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_nld

NEDERLAND: AARDBEVINGEN IN GRONINGEN

Protest Groningen bij bezoek Kamp

© Marten Van Dijl / Milieudefensie

De import van de eigen Nederlandse gasproductie is grotendeels beëindigd. Wat nog steeds wordt geïmporteerd als “Nederlands” gas is bijna allemaal doorvoer van Amerikaans schaliegas, LNG uit Qatar, Noors gas en ander gas. Maar België verwarmt zich al jaren met gas dat in Groningen wordt opgepompt. Daarom is het relevant om te kijken welke impact die winning heeft gehad op het menselijk niveau. In 2022 kwam 12,75% van het aan België geleverde gas uit Nederland, maar slechts 2,9% was afkomstig van Nederlandse gaswinning.

Geschonden mensenrechten:

- Recht op leven - art. 6 Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)
- Recht op eerbiediging van het privéleven, het gezinsleven en de woning - art. 17 & 23 IVBPR
- Recht op gezondheid en gezonde ontwikkeling van het kind - art. 12 Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (IVESCR)
- Recht op een gezonde leefomgeving - art. 6 IVBPR en art. 12 IVESCR

“Men heeft geen idee wat het betekent om jaar in, jaar uit elke keer weer na een beving om je huis te moeten lopen en weer schade te zien. We doen met elkaar alsof schade normaal is.” “Maar op het moment dat je thuis niet veilig is, brokkelt ook je hele toekomstperspectief af. Want misschien moet ik wel verhuizen, of misschien moeten we wel slopen en nieuw bouwen; of misschien moeten we wel naar een wisselwoning.”¹⁴¹

- Annemarie Heite, 2022

Nederland was jarenlang één van de belangrijkste gasleveranciers aan België. Daar komt nu een einde aan met de stopzetting van de gasproductie in Groningen. Het blijft echter een belangrijk voorbeeld van de problemen verbonden aan gasextractie en -consumptie.

De milieukosten van de Nederlandse gasindustrie

De vondst in 1959 van een grote gasbel in Slochteren in Groningen luidde het begin van de Nederlandse gasproductie in. De Nederlandse staat zette die op als privaat-publieke samenwerking in de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), waarin verder Shell en ExxonMobil participeren. Die gasproductie heeft sinds de aanvang van de exploitatie in 1963 ruim 430 miljard euro opgeleverd, waarvan meer dan 80% voor de Nederlandse staat en de rest voor Shell en ExxonMobil.¹⁴² Maar ook een hoop ellende voor wie boven die gasbel leeft. Ondertussen is de gasbel voor zowat 80% opgepompt, wat neerkomt op zo'n 2300 miljard m³ gas of ruw geschat 4,6 Gt CO₂ emissies.¹⁴³

“Als er acute schade is, dan komt er best snel iemand langs; dat was op een gegeven moment zo, zeker nu. Dan is de oplossing heel vaak ofwel slopen, ofwel: we zetten de stut ertegen aan. Dan gaan ze weer weg. Dan blijf je als bewoners dus achter met een vernield huis, iets wat is afgebroken en wat je eigenlijk niet wil, of een huis in de stutten. Elke dag als je thuiskomt, denk je: ‘Dit is niet oké. Mijn huis is stuk. Het zal nu niet op m'n hoofd storten, maar wie gaat het wanneer maken? Hoe gaat dat dan?’”¹⁴⁴

- Frouke Postma-Doornbos, 2022

Dat bodemdaling één van de effecten zou zijn, wist men van bij aanvang. De verwachting was echter dat die zo geleidelijk zou verlopen dat ze geen schade zou opleveren. De eerste 20 jaar doen zich amper aardbevingen voor, al was er

141 Openbaar verhoor Annemarie Heite (2022), https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/atoms/files/20220701openbaar_verhoor_heite_parlementaire_enquete_aardgaswinning_groningen.pdf

142 Groningers boven gas., Rapport parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen, Boek 1: Conclusies en aanbevelingen (2023)p. 20, [https://www.tweedekamer.nl/Groningen/rapport; Groningers boven gas. Rapport parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen, Boek 5: Themahoofdstukken, verantwoording en bijlagen \(2023\) p. 1596, https://www.tweedekamer.nl/Groningen/rapport](https://www.tweedekamer.nl/Groningen/rapport;Groningers%20boven%20gas.%20Rapport%20parlementaire%20enqu%C3%AAtetcommissie%20aardgaswinning%20Groningen,%20Boek%201:%20Themahoofdstukken,%20verantwoording%20en%20bijlagen%20(2023).pdf)

143 Greenpeace België berekeningen, gebaseerd op: Kjell Kühne, Big numbers for bold activists: A quick method for estimating potential emissions of fossil fuel projects, Energy Research & Social Science 79 (2021), <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102172>

144 Openbaar verhoor Frouke Postma-Doornbos, (2022), https://files.tweedekamer.nl/sites/default/files/2022-09/20220926%20Openbaar%20verhoor%20Postma-Doornbos_parlementaire%20enqu%C3%AAtetcommissie%20aardgaswinning%20Groningen.pdf

al vanaf 1976 sprake van trillingen. Dit verandert met de aardbeving in Assen in 1986, die een kracht van 2,8 op de schaal van Richter had. De NAM bleef het risico echter minimaliseren en erkende pas in 1993 de relatie tussen de gaswinning en aardbevingen in Groningen. Sindsdien traden aardbevingen met een steeds grotere regelmaat op en groeide ook hun kracht. In 2012 vindt bij Huizinge een aardbeving met kracht 3,6 plaats en neemt ook het bewustzijn en angst toe voor het instortingsgevaar van huizen. Sinds 1991 hebben zich 1.600 bevingen voorgedaan in de provincie Groningen. Ongeveer een kwart daarvan (367 bevingen) had een magnitude van 1,5 of meer.¹⁴⁵

De menselijke prijs voor aardbevingen afgewogen tegen het financiële belang van de Nederlandse overheid

Deze aardbevingen vinden ook plaats op een veel geringere diepte dan een 'normale' aardbeving. Resultaat daarvan is dat veel meer van de in de aardbeving vrijgekomen energie het oppervlakte bereikt. De schade is dan ook groter dan de meting op de schaal van Richter doet vermoeden.¹⁴⁶ Schade door de bevingen werd dan ook een wijdverspreid fenomeen en het jaarlijkse aantal schademeldingen steeg tot in de duizenden, tot wel 45.000 in 2022. In totaal zijn er tot eind 2022 267.000 schade gevallen gemeld, waarbij 85.000 meldingen gingen over herhaaldelijke schade aan hetzelfde gebouw.¹⁴⁷ Voor september 2022 werden er 880 huizen gesloopt wegens te onveilig en de verwachting is dat uiteindelijk 3.300 woningen gesloopt zullen moeten worden.¹⁴⁸

Ondertussen beheersen de aardbevingen, de daaruit volgende risico's en maatregelen om die tegen te gaan het dagelijkse leven. Het rapport van de parlementaire enquêtecommissie stelt: "De aardbevingen tekenen bovendien letterlijk het landschap in de provincie. De schade is zo grootschalig dat hele dorpen op hun kop staan. Er zijn talloze huizen met nieuwe schoorstenen, huizen in stutten, huizen die gesloopt worden en vervangen door nieuwbouw, huizen waarvan de scheuren wel dichtgemaakt worden, maar die altijd zichtbaar blijven aan de buitenkant."¹⁴⁹ Nadat de NAM en de Nederlandse overheid eerst het probleem minimaliseerden en de schade-eisen trachtten te beperken met langdurige procedures, werd het probleem nog moeilijk beheersbaar. De Raad van State vernietigde in 2015 winningsbesluiten en in 2017 stelde de rechter dat de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de NAM onderzocht moest worden. In 2019 besloot de Nederlandse regering om de gaswinning versneld af te bouwen en op 1 oktober 2023 is de gaswinning in Groningen ook effectief gestopt.¹⁵⁰ De aardbevingen zullen echter ook na het einde van de gaswinning nog een tijdje doorgaan, tot de bodem zich opnieuw stabiliseert.

¹⁴⁵ Groningers boven gas., Boek 5 (2023) p. 1527, <https://www.tweedekamer.nl/Groningen/rapport>

¹⁴⁶ Groningers boven gas, Boek 1, p. 42-43.

¹⁴⁷ Groningers boven gas, Boek 1, p. 32.

¹⁴⁸ Groninger Bodem Beweging, Feiten en cijfers <https://groninger-bodem-beweging.nl/nieuws/feiten-en-cijfers/>

¹⁴⁹ Groningers boven gas, Boek 1, p. 26.

¹⁵⁰ Rijksoverheid, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gaswinning-in-groningen/afbouw-gaswinning-groningen>

“Ja, je huis dat stuk is, is één ding. Maar als je niet zeker weet of je kinderen veilig wakker zullen worden als er iets gebeurt, dát is een heel ander verhaal.” “Als ik terugkijk, is er nog iets wat ik eigenlijk nog niet echt heb gezegd omdat dit mij als een steen op de maag ligt, en dat is de mentale gezondheid van onze kinderen. [...] Onze zoons hebben hun puberjaren, tienerjaren doorgebracht in een heel gestreste omgeving met heel gestreste ouders. Zij hebben daar elk op hun eigen manier echt de mentale gevolgen van. Onze jongste zoon is zwaar depressief. Dat hadden wij helemaal niet door in het begin. [...] Als je dat dan later merkt en ziet, denk je: ik heb gewoon gefaald, ik heb gewoon gefaald als moeder. Ik heb geknokt voor het huis, maar ik had voor mijn kind moeten knokken.”¹⁵¹

- Frouke Postma-Doornbos, 2022

De belangen van de bewoners van het gaswinningsgebied werden dan ook structureel genegeerd en de problemen werden lange tijd geminimaliseerd. NAM heeft lang getracht de schadevergoedingen beperkt te houden en voor bewoners is het nog steeds een lange administratieve lijdensweg om schadevergoedingen of veiligheidsmaatregelen te bekomen. De voortdurende strijd tussen de bewoners en de regering over de interpretatie van adequate leefomstandigheden en normen voor een veilige omgeving laat zien hoe moeilijk het is om toegang te krijgen tot adequate bescherming vanwege de staat, ondanks de duidelijke gevolgen voor de mensenrechten.

Daarbij komt dat de NAM, vergeleken met de bewoners, er wel een heel andere standaard op na hield wat veiligheid betreft. “Een huis dat in stutten staat om instorten te voorkomen, is volgens deze technische definitie van veiligheid eveneens veilig. Dit staat haaks op veiligheid volgens Groningers, die veiligheid terecht opvatten als veilig in een huis kunnen wonen. Een huis dat in de stutten staat herinnert de bewoner voortdurend aan onveiligheid, en draagt bij uitstek niet bij aan het veiligheidsgevoel in het eigen huis. Bij verstevigingsoperaties worden huizen bovendien slechts versterkt tot een veiligheidsniveau dat ook wel *near collapse* wordt genoemd. Dat betekent dat bewoners na een zware beving een half uur de tijd hebben om veilig hun huis uit te komen.”¹⁵²

151 Openbaar verhoor Frouke Postma-Doornbos, (2022), https://files.tweedekamer.nl/sites/default/files/2022-09/20220926%20Openbaar%20verhoor%20Postma-Doornbos_parlementaire%20enquetecommissie%20aardgaswinning%20Groningen.pdf

152 Groningers boven gas, Boek 1, p. 55

Deze levensomstandigheden zijn dan ook een permanente bron van stress en hebben een sterke impact op de gezondheid van bewoners. Bij meer dan 10.000 inwoners werden stressgerelateerde gezondheidsproblemen geconstateerd die direct herleidbaar waren tot de aardbevingsproblematiek. Die kwamen voort uit zowel het onveiligheidsgevoel door schade aan de huizen en uit het voortdurende bureaucratisch gevecht om schadevergoedingen.¹⁵³

Nederland werd door de Mensenrechtencommissie van de VN dan ook aangemaand om de nodige maatregelen te nemen voor zowel de fysieke veiligheid als het mentale welzijn van de inwoners en de veiligheid van hun huizen, om slachtoffers afdoende te compenseren en om voor betekenisvolle participatie en consultatie van inwoners bij de afhandeling van de gasuitstap te zorgen.¹⁵⁴

153 University of Groningen, Induced earthquake damage enormous impact on health and perceived safety (2018), <https://www.rug.nl/news/2018/01/earthquake-damage-enormous-impact-on-health-and-perceived-safety>; <https://www.groningsperspectief.nl/publicaties/>

154 HRC, Concluding observations on the fifth periodic report of the Netherlands, CCPR/C/NLD/CO/5, (2019), <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/ccprcnldco5-human-rights-committee-concluding-observations-fifth>

CONCLUSIE

Mensenrechtenschendingen zijn er in overvloed in de fossiele brandstofindustrie, ook rond gas. Ondanks het brede scala aan schendingen in dit rapport, is het onmogelijk om de miljoenen stemmen weer te geven van mensen die getroffen worden door de toeleveringsketens van de gasindustrie. Of het nu gaat om de wanhoop van een gemeenschap die geen toegang heeft tot rechtsmiddelen, de angst van mensen die lijden onder een nieuwe aardbeving, de onzekerheid over hoe morgen eruit zal zien, of de angst van een vrouw die zich afvraagt of haar kind een gezond leven zal leiden in een landelijk gebied waar het vooruitzicht op een baan waarschijnlijker is dan in de fossiele brandstofindustrie, om er maar een paar te noemen.

Getroffen gemeenschappen, mensen uit afgelegen gebieden over de hele wereld en het maatschappelijk middenveld houden de ogen allemaal gericht op het EU-kader voor due diligence inzake duurzaamheid van bedrijven. Ondanks prominente en progressieve wetgeving door de VN of de OESO, is er nog steeds een sterke weerstand bij de meerderheid van de bedrijven om te luisteren naar stemmen die hun recht op een waardig leven opeisen. Dankzij het toekomstige kader zullen bedrijven de mensenrechten moeten respecteren, ook in hun waardeketen en ook buiten het grondgebied van de EU. Het toepassen van due diligence en het identificeren van negatieve gevolgen voor de mensenrechten en het milieu, het voorkomen van deze gevolgen indien nog mogelijk of het verzachten en stoppen van deze gevolgen wanneer ze zich al voordoen, moet leiden tot de naleving van de rechten en verplichtingen die zijn vastgelegd in internationale mensenrechten- en milieuverdragen.

Van bedrijven die gas importeren tot verkopen op de interne gasmarkt van de EU, zoals TotalEnergies of Shell, tot bedrijven die deze gasmarkt helpen organiseren of gasinfrastructuur leveren, zoals Fluxys, allemaal zullen ze nu moeten voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit het CSDD framework. De mensenrechtenschendingen die in dit rapport worden geïdentificeerd, zijn de negatieve gevolgen die deze bedrijven nu zelf moeten identificeren en waartegen ze gepaste actie moeten ondernemen. De belanghebbenden wier getuigenissen of verhalen hier zijn opgenomen, zijn de belanghebbenden die deze bedrijven moeten betrekken bij hun identificatie en herstelacties.

Tot slot moet worden opgemerkt dat de fossiele brandstofindustrie en haar impact op onze planeet en het klimaat lijnrecht tegenover het recht op een gezond en duurzaam milieu staan. Het IPCC benadrukt al jaren dat er dringend actie moet worden ondernomen om de uitstoot van broeikasgassen drastisch te verminderen en op korte termijn een halt toe te roepen. Het toepassen van een ernstig due diligence kader op de fossiele brandstofindustrie moet daarom leiden tot het plannen van een concrete en eerlijke afbouw en stopzetting van de activiteiten van deze industrie.